

Anniina Niemelä

”Oppia ikä kaikki”

Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden
kokemuksen vahvistamisessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

8.5.2023

Tekijä	Anniina Niemelä
Otsikko	Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa
Sivumäärä	36 sivua + 3 liitettä
Aika	8.5.2023
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Heli Määttänen
<p>Tänä päivänä digimurros ulottuu lähes kaikille elämän osa-alueille kehittyneessä länsimaisessa yhteiskunnassa, ja sen kehityskulku on ollut äärimmäisen nopeaa. Vuonna 1998 vain 3,6 prosenttia maailman väestöstä käytti internetiä, mutta vain noin 20 vuotta myöhemmin vuonna 2021 käyttäjiä on jo noin 4,66 miljardia eli 59,0 %. Tilastojen mukaan suomalaisten digitaidot ovat Euroopan kärkipäätä, mutta silti 39 % suomalaisista tarvitsee vähintään usein apua internetin tai digitaalisten laitteiden kanssa ja 14 % suomalaisista kokee olevansa heikompi internetin ja digitaalisten palveluiden käyttäjä kuin suomalaiset yleensä.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asetuksessa olevan henkilön näkökulmasta. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Metropolia Ammattikorkeakoulun Digiosallisuus työllisyyden edistämässä -hanke. Hankkeen tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen ukaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla ja analysointiin sisällönanalyysin avulla. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui osallisuuden sekä digiosallisuuden käsitteistä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksien pohjalta voidaan todeta, että digikoulutuksen koettiin vahvistavan digiosallisuuden kokemusta. Digikoulutuksessa koettiin tärkeäksi erityisesti sosiaalinen tuki ja mahdollisuus oppia uusia itselle tärkeitä taitoja. Hyvät digitaidot mahdollistivat omien asioiden hoitamisen itsenäisesti, uusien taitojen oppimisen, mielekkäät vapaa-ajan harrastukset sekä työelämävalmiuksien kehittämisen. Digitaalisten taitojen kehittäminen ja päivittäminen koettiin tärkeäksi, jotta on mahdollista pysyä mukana osana yhteiskunnallista kehitystä.</p> <p>Opinnäytetyöni tuloksia voidaan käyttää digiosallisuutta vahvistavan digikoulutuksen tai digitaalisen suunnittelun tukena. Lisäksi opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää ohjaajat ja muut toimijat, jotka työskentelevät digiosallisuuden kokemuksen edistämisen parissa.</p>	
Avainsanat	digikoulutus, digiosallisuus, digitalisaatio, osallisuus

Author	Anniina Niemelä
Title	Importance of Digital training in Strengthening the Experience of Digital Inclusion
Number of Pages	36 pages + 3 appendices
Date	8 May 2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Senior Lecturer Heli Määttänen, Senior Lecturer
<p>Today, the digital revolution extends to almost all aspects of life in developed western societies, and its development has been extremely fast. In 1998, only 3.6 percent of the world's population used the internet, but only about 20 years later, in 2021, there were already about 4.66 billion users, or 59.0%. According to statistics, the digital skills of Finns are at the top of Europe, but still 39% of Finns need help with the internet or digital devices at least often, and 14% of Finns feel that they are less competent users of the internet and digital services than Finns in general.</p> <p>The purpose of this thesis was to produce information about the importance of digital training in strengthening the experience of digital inclusion from the perspective of a person with a weak labor market position. The thesis was commissioned by Metropolia University of Applied Sciences' Digital Inclusion and Employment project. The goal of the project is to find solutions to the digital marginalization of people in a weak labor market position and at the risk of it, due to weak digital skills, and lack of digital tools and support.</p> <p>The study was conducted as a qualitative study. The data was collected through thematic interviews and analyzed using content analysis. The theoretical framework of the thesis was based on the concepts of inclusion and digital inclusion.</p> <p>Based on the results of the study, it can be concluded that digital training strengthens the experience of digital inclusion. The benefits of digital training were social support and the opportunity to learn new skills that are important to oneself. Good digital skills made it possible to take care of one's own affairs independently, learn new skills, have meaningful free time hobbies and develop working life skills. Learning and updating digital skills felt important to stay involved as part of the development of society.</p> <p>The results of my thesis can be used to help design digital training that strengthens digital inclusion. In addition, the results of the thesis can be used by people who work in promoting digital inclusion.</p>	
Keywords	digital training, digital inclusion, digitization, inclusion

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Digiosaaminen ja digituki Suomessa	2
3	Digiosallisuus edistää hyvinvointia	4
3.1	Osallisuus	5
3.2	Digiosallisuus	8
3.3	Digisyrjäytyminen	10
4	Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke	12
5	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	14
6	Opinnäytetyön toteutus	16
6.1	Tutkimusasetelma	16
6.2	Tutkimuksen eettisyys ja luvat	17
6.3	Aineiston kerääminen	18
6.4	Aineiston analysointi	20
6.5	Aikataulu	21
7	Tulokset	22
7.1	Digitaidot	24
7.2	Digiosallisuus	24
7.3	Digikoulutuksen merkitys	26
7.4	Motivaatio ja asenteet	27
8	Johtopäätökset	29
8.1	Digikoulutus vahvistaa kokemusta digiosallisuudesta	29
8.2	Digiosallisuus edistää hyvinvointia	31
9	Pohdinta	32
9.1	Tulosten hyödynnettävyys ja luotettavuus	32
9.2	Kehittämissuhteet	34
	Lähteet	36
	Liitteet	
	Tutkimuslupahakemus	

Tiedote tutkimuksesta

Suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta

1 Johdanto

Digitalisaatiossa on kyse yhteiskunnallisesta prosessista, jossa hyödynnetään monipuolisesti teknologisen kehityksen uusia mahdollisuuksia. Tänä päivänä digimurros ulottuu lähes kaikille elämän osa-alueille kehittyneessä länsimaisessa yhteiskunnassa, ja sen kehityskulku on ollut äärimmäisen nopeaa. Vuonna 1998 vain 3,6 prosenttia maailman väestöstä käytti internetiä, mutta vain noin 20 vuotta myöhemmin vuonna 2021 käyttäjiä on jo noin 4,66 miljardia eli 59,0 % (Neittaanmäki ym. 2021: 12).

Suomessa digitalisaation kehitys käynnistyi 1980-luvulla, kun digitaaliset teknologiat alkoivat yleistyä ihmisten arjessa, aluksi kotona tietokoneiden myötä (Neittaanmäki ym. 2021: 15.) Nyt Suomi on digitalisaation suunnannäyttävä Euroopassa ja tämä tavoite on kirjattu myös hallitusohjelmiin 1990-luvulta lähtien (Neittaanmäki ym. 2021: 17). Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa kaudella 2019-2023 asetettiin tavoitteeksi, että Suomi on digitalisaation ja teknologisen kehityksen edelläkävijä, ja on siitä tunnettu myös kansainvälisesti (VM 2021). Tavoitteen saavuttamiseksi perustettiin Digitalisaation edistämisen ohjelma (Digi-ohjelma). Yhtenä Digi-ohjelman osatavoitteena oli, että digituokea on tarjolla valtakunnallisesti koko maassa ja sitä kehitetään siten, että se palvelee mahdollisimman hyvin myös elinkeinoelämää (VM 2021). Työmarkkinat muuttuvat suurien megatrendien myötä ja sen seurauksena työpaikkoja häviää, mutta samalla syntyy myös uusia tuottavampia työtehtäviä, yrityksiä sekä kokonaisia toimialoja (STM 2021). Ihmisten osaamisen kehittäminen ja päivittäminen luo turvaa ja kilpailukykyä työn murroksen ja digitalisaation keskellä.

Valtiovarainministeriön ja Digi- ja väestötietoviraston yhteisen digitaitokartoituksen mukaan suurella osalla suomalaisista digitaidot ovat hyvällä tasolla (DVV 2022: 27). Kartoituksen mukaan useimmiten suomalaiset hallitsevat sähköpostin käyttämisen, lehtien lukemisen verkossa, tiedonhaun ja internetin selaamisen sekä lisäksi valtaosa suomalaisista käyttää älypuhelinta. Kuitenkin digitaitokartoituksessa nousi esiin myös haasteita ja huolia. Tällä hetkellä moni suomalainen käyttää vain itselleen tuttuja digipalveluja sekä -laitteita, ja uusien käyttäminen edellyttäisi myös uusien digitaalisten oppimista (VM 2022.)

Tasapainoinen yhteiskunnan kehittäminen perustuu sille, että päätöksenteossa ja kehittämisessä otetaan huomioon ihmisten erilaiset lähtökohdat ja hyödynnetään nykyaikaisia toimintatapoja ja -malleja, siksi mahdollisimman moniääninen kehittäminen on tärkeää. Palveluiden, prosessien ja toimintatapojen kehittäminen on olennainen osa digitalisaatiota, sillä sen täytyy hyödyttää monia, ei vain harvoja.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Metropolia Ammattikorkeakoulun Digiosallisuus työllisyyden edistämässä -hanke. Hankkeen tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.

Digitaidot ovat tärkeitä tämän päivän kansalaistaitoja, ja tulevaisuudessa niiden merkitys tulee todennäköisesti korostumaan vain entisestään. Digitalisaation kärkeään Suomen tulee olla suunnannäyttävä myös siinä, miten digisyrjäytymistä ennaltaehkäistään ja kuinka myös heikommassa asemassa olevien ihmisten digiosallisuutta pyritään vahvistamaan. Sen vuoksi aiheen tutkiminen on tärkeää, jotta pystytään kehittämään entistä parempia toimintamalleja, palveluita ja yhteiskunnan rakenteita, joiden avulla kukaan ei jää kehityksen ulkopuolelle.

2 Digiosaaminen ja digituki Suomessa

Suomalaisten digiosaamisesta ja digituen tarpeesta tarvitaan ajantasaista ja kokonaisvaltaista katsausta ja tätä varten perustettiin vuosittain julkaistava Digi- ja väestötietoviraston toteuttama Digitaitoraportti (DVV 2022). Digitaitoraportti pyrkii luomaan suomalaisten digiosaamisesta kokonaiskuvan, joka huomioi digitalisaatiosta nousevat tarpeet kansalaisten digitaidoille sekä myös sen, miten nämä osaamistarpeet koetaan (DVV 2022). Digitaitoraportti perustuu sekä määrälliseen että laadulliseen tutkimustietoon ja vuosittain tutkimuksissa keskitytään yhteen tarkempaan teemaan. Vuoden 2022 teemana oli digirohkeus (DVV 2022: 6—8).

Digirohkeus nostaa esiin digitalisaation kokemuksellisen puolen. Miltä tuntuu elää pitkälle digitalisoituneessa yhteiskunnassa vuonna 2023 ja olla jatkuvasti valmiina ottamaan käyttöön uusia digitaalisia palveluita ja laitteita? Tulevaisuudessa digiosaajia ja -osaamattomia ei määrittelekään vain digitaidot vaan se, minkälaiset valmiudet on oppia

uusista digitaitoista (DVV 2022: 8). Halu uskaltaa yrittää ja kokeilla on merkittävä asia myös digiosaajille, koska osaamista tarvitsee päivittää jatkuvasti.

Tilastojen mukaan suomalaisten digitaidot ovat Euroopan kärkipäätä. 79 prosentilla suomalaisista on jo vähintään digitaaliset perustaidot (The Digital Economy and Society Index 2022.) 59 % suomalaisista kokee, että pystyy käyttämään digitaalisia palveluita ja laitteita täysin itsenäisesti sekä voi opastaa ja auttaa muita, ja 84 % suomalaisista uskoo pärjäävänsä vähintään melko hyvin digitalisaatiokehityksen mukana seuraavan viiden vuoden aikana (DVV 2022: 29—30). Kuitenkin 39 % suomalaisista tarvitsee vähintään usein apua internetin tai digitaalisten laitteiden kanssa ja 14 % suomalaisista kokee olevansa heikompi internetin ja digitaalisten palveluiden käyttäjä kuin suomalaiset yleensä (DVV 2022: 30). On äärimmäisen tärkeää tutkia lisää, keillä digituen tarvetta esiintyy ja esiintyykö tässä ryhmässä joitakin yhdistäviä tekijöitä. Digitalisaation eteneminen tuskin tulee hidastumaan tulevaisuudessa, joten on tärkeää varmistaa, että heidän osuus väestöstä, jotka kokevat omat digitaitonsa heikoksi laskee eikä kasva.

Digitaitoraportissa 2022 esitetään keinoja digirohkeuden lisäämiseksi ja korostetaan erityisesti kokemuksellisuutta ja positiivisten kokemusten merkitystä (DVV 2022). Raportissa tuodaan esiin, kuinka käsitys itsestä huonona digioppijana on saattanut saada alkunsa silloin, kun digitaaliset laitteet eivät olleet vielä niin käyttäjäystävällisiä kuin nykyään ja silloin vika ei ole aina omassa asenteessa (DVV 2022: 16). Positiiviset kokemukset vahvistavat uskoa omaan kykyihinkin ja kun on rohkeasti ottanut käyttöön uusia laitteita ja palveluita sekä huomannut niiden hyödyt omassa arjessaan, kannustaa se käyttämään ja kokeilemaan digipalveluja ja -laitteita myös uudelleen (DVV 2022).

Kun halutaan kannustaa ihmisiä oppimaan uusia digitaitoja, on aidosti luotava ympäristö, joka kannustaa uuden oppimiseen ja jossa myös epäonnistuminen on sallittua. Digitaitoraportissa 2022 nostetaan esiin, että jos ihmisellä ei ole motivaatiota vahvistaa omia digitaitojaan, syynä on usein se, että taitojen opetteluun ei todellisuudessa kannusteta (DVV 2022: 22). Jos asian saa hoidettua helpommin analogisilla välineillä digitaalisten sijaan, on täysin ymmärrettävää miksi tämä ei kannusta digitaalisten palveluiden ja laitteiden käytön opetteluun. Jos tällaisia tilanteita ei tunnisteta riittävän hyvin, jää todelliset syyt piiloon, jotka estävät digitaitojen opettelua (DVV 2022: 23). Tämän takia on tärkeää tunnistaa ja poistaa esteitä, jotka vaikeuttavat digitaitojen oppimista ja kehittää palveluita sekä teknologiaa siten, että ne aidosti motivoivat ja kannustavat uuden oppimiseen sekä tukevat ihmisten digirohkeuden vahvistamista (DVV 2022: 19).

Vuonna 2020-2023 toteutettiin Valtiovarainministeriön johtama Digitalisaation edistämisen ohjelma eli Digiohjelma ja yhtenä ohjelman osatavoitteena oli, että digitukea on tarjolla valtakunnallisesti koko maassa ja sitä kehitetään siten, että se palvelee mahdollisimman hyvin myös elinkeinoelämää (VM 2021). Helmikuussa 2023 julkaistussa Digiohjelman loppuarviointiraportissa todetaan, että ohjelman myötä laaditun digituen toimintamallin vakiinnuttaminen on tärkeää ja sen avulla pyritään varmistamaan digituen kansallinen ja tarvelähtöinen kehittäminen sekä edistämään laadukkaan digituen tarjontaa myös Digiohjelman hankekauden päätyttyä (Digiohjelman loppuarviointi 2023). Digituen toimintamallin myötä on syntynyt paljon erilaisia tuki- ja oppimateriaaleja, mm. kuntien digituen järjestämisen tukimateriaaleja, digituen osaamisprofieileja, tietoa digituen osaamismerkeistä oman osaamisen todentamiseksi sekä digituen eettinen ohjeistus. Tukimateriaalit on koottu Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämälle sivustolle, ja materiaalien on kerrottu saaneen paljon kiitosta kohderyhmiltä (Digiohjelman loppuarviointi 2023: 40). Loppuarviointiraportissa nostetaan kuitenkin esiin huoli siitä, että materiaalit ovat tavoittaneet ohjelmakaudella vain ydintoimijoita (Digiohjelman loppuarviointi 2023: 41). Siksi digituen edistämiseksi tarvitaan laajaa ja aktiivista viestintää myös Digiohjelman päättymisen jälkeen sekä tiivistä yhteistyötä eri verkostojen välillä.

Digiohjelman keskeisenä tuloksena digituen osalta pidetään myös uuden tyyppistä tietoon pohjautuvaa tapaa tehdä kehittämistyötä (Digiohjelman loppuarviointi 2023: 42). Esimerkiksi Digi- ja väestötietoviraston tuottama tilannekuva (Digitaitoraportti) antaa tärkeää tietoa digitukea antaville toimijoille ja organisaatioille, ja sen pohjalta on mahdollista kehittää konkreettisia tukiaineistoja, koulutuksia ja muita tuen muotoja. Käytännössä tämä on tarkoittanut pilotointia, systemaattista olemassa olevan tiedon hyödyntämistä sekä uuden tiedon tuottamista vaikuttavimpien toimintamallien kehittämiseksi (Digiohjelman loppuarviointi 2023). Tämän tyyppisellä lähestymistavalla arvioidaan olevan merkittävä rooli myös tulevaisuudessa digituen kehittämistyössä ja toimijakentän tarpeisiin vastaamisessa (Digiohjelman loppuarviointi 2023: 42). Tähän tarpeeseen myös tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan tuottamalla tietoa heikossa työmarkkina- asemassa olevien henkilöiden kokemuksista digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa.

3 Digiosallisuus edistää hyvinvointia

Tämän opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä toimii osallisuuden sekä digiosallisuuden käsitteet. Näiden käsitteiden luomaa viitekehystä täydennetään tarkastelemalla

myös digisyrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Näiden käsitteiden avulla luodaan hyvä tietoperusta tälle opinnäytetyölle, jossa tarkastellaan digikoulutuksen merkitystä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Nämä käsitteet nivoutuvat tiiviisti yhteen erityisesti tämän päivän jatkuvasti kehittyvässä ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa.

Yhteiskunnallisten ongelmia torjumiseksi, kuten köyhyyden, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden, yksi keskeisimmistä keinoista on osallisuuden lisääminen (Kivipelto 2020). Nyt digitalisaation myötä osallisuuteen on syntynyt uusi ulottuvuus. Kun yhteiskunta ja sen palvelut digitalisoituvat, on digitaalisilla taidoilla, digitaalisten välineiden ja teknologioiden hallinnalla sekä niiden saavutettavuudella yhä suurempi merkitys yksilön osallisuuden kokemukselle (Hänninen ym. 2021: 8).

Senin ja Nussbaumin toimintavalmiusteorian (Capabilities Approach) mukaan yhteiskunnan tehtävänä on tukea ihmisten mahdollisuutta elää omannäköistään ja hyvää elämää. Yhteiskunnan tulee taata kaikille perusedellytykset elää ihmisarvoista elämää ja edistää siihen vaikuttavia tekijöitä (Nussbaum 2011; Sen 2001). Nussbaum korostaa, että ihminen tulisi nähdä aktiivisena toimijana, joka omilla valinnoillaan ja toimintansa avulla voi edistää omaa hyvinvointiaan, silloin kun siihen on tarjolla riittävät sisäiset ja ulkoiset resurssit (Nussbaum 2011).

Senin ja Nussbaumin toimintavalmiusteoria korostaa myös yhteiskunnan tärkeää roolia ihmisten toimintamahdollisuuksien tukemisessa ja vahvistamisessa, ja siten ihmisten hyvinvoinnin edistämisessä (Nussbaum 2011; Sen 2001). Kun yhteiskunta muuttuu ja digitalisoituu, tulee yhteiskunnan kehittämisessä kiinnittää aivan erityistä huomiota siihen, että kehitys ei syrjäytä ketään, vaan tarjoaa edelleen kaikille mahdollisuuden toimia, vaikuttaa, valita, osallistua ja tuntea osallisuutta; elää hyvää ja omannäköistä elämää.

3.1 Osallisuus

Osallisuus ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, mutta tiivistetysti sen voisi sanoa tarkoittavan kuulumista ja kuulluksi tulemistä. Todellisuudessa osallisuus on pikemminkin sateenvarjokäsite, joka kokoaa yhteen erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja osallisuuden käsitteeseen (Leemann & Hämäläinen 2016: 589–592). Sosiaalipedagogikassa osallisuus ymmärretään dynaamisena ja vuorovaikutteisena suhteena yksilön ja

yhteisön välillä. Suhde muodostuu kolmesta osa-alueesta, joita kaikkia tarvitaan osallisuuden muodostumiseksi. Ensinnäkin yksilön tulee olla osa jotakin yhteisöä, toiseksi hänen tulee osallistua siihen ja kolmanneksi hän tarvitsee henkilökohtaisen tunteen siihen kuulumisesta (Nivala & Ryynänen 2019: 138.) Yhteisö voi olla pieni, hyvin konkreettinen lähiyhteisö tai se voi olla laajempi, jopa abstrakti esim. yhteiskunta.

Kestävän hyvinvoinnin ja osallisuuden dosentti Anna-Maria Isola ym. (2017) esittelevät tutkielmassaan *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa* osallisuuden määritelmää vielä laajemmin. He kuvaavat osallisuutta ääriviivoiltaan aaltoilevina, sisäkkäisinä kehinä, joista osallisuus rakentuu kolmen eri osa-alueen kautta. Niistä ensimmäinen on osallisuus omassa elämässä, toinen osallisuus vaikuttamisprosesseissa ja kolmas paikallinen osallisuus. Isola ym. (2017) kuvaavat näitä kolmea osallisuuden osa-aluetta näköalatasanteiksi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osallisuuteen (Isola ym. 2017.)

Kuva 1. Osallisuuden kolme osa-aluetta. Lähde: Isola ym. 2017

Ensimmäinen osa-alue, sisin kehä, osallisuus omassa elämässä on kokemus siitä, että oma elämä on hallittavaa, ennakoitavaa ja ymmärrettävää, ja jossa on riittävästi sosiaalisia vuorovaikutussuhteita, joissa voi kokea tulevansa kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi (Isola ym. 2017: 25). Osallisuuden toteutumista ensimmäisellä osa-alueella voidaan tukea kohtuullisella toimeentulolla sekä oikeanlaisilla tarpeeseen vastaavilla palveluilla ja tarjoamalla mahdollisuuksia luoda yhteys muihin ihmisiin (Isola ym. 2017: 26).

Tämän lisäksi on tärkeää vahvistaa yksilön autonomiaa, jotta henkilön on mahdollista vaikuttaa oman elämänsä kulkuun (Isola ym. 2017: 25). Autonomia kuitenkin edellyttää elämän hallittavuutta ja ymmärrettävyyttä, joita voidaan vahvistaa jo esimerkiksi siten, että vaihtoehdot ja palvelut esitetään ymmärrettävästi ja päätöksen tekemiseen annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Näin henkilön on mahdollista vaikuttaa ja ottaa vastuu itseään koskevista päätöksistä (Isola ym. 2017: 25). Jotta osallisuus omassa elämässä voi toteutua, on oltava päätösvaltaa omasta elämästään ja sen tueksi riittävästi ymmärrystä, tietoa, taitoja sekä voimavaroja.

Toinen osa-alue, keskimäinen kehä, vaikuttaminen ja vaikuttuminen on osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa. Se on kuulumista yhteisöön, jonka kokee itselleen tärkeäksi sekä mahdollisuutta vaikuttaa itselleen merkityksellisiin asioihin ja vastavuoroisesti tulla vaikutetuksi (Isola ym. 2017: 31). Vaikuttaminen on henkilökohtaista toimijuutta, itsensä havaituksi tekemistä, oman osaamisensa näyttämistä ja jäljen jättämistä, myös suhteessa toisiin ihmisiin. Isola ym. (2017) tuovat esiin, kuinka kokemus siitä, että pystyy jättämään jäljen itsen ulkopuolelle voi olla erittäin merkityksellistä. Lisäksi Isola ym. (2017) kirjoittavat, kuinka suuri merkitys myös sillä on, että ihminen saa kokemuksen siitä, että häneen uskotaan, sillä ihminen monesti toimii niin kuin hänen uskotaan toimivan (Isola ym. 2017: 31). Jos haastavassa tilanteessa olevaa ihmistä pidetään kykenemättömänä, niin hän todennäköisesti myös itse alkaa ajatella ja toimimaan niin.

Vaikuttaminen on myös poliittista toimijuutta. Pienikin vaikuttaminen, jolla pyritään asioiden muuttamiseen tai säilyttämiseen, voidaan katsoa poliittiseksi toimijuudeksi. (Isola ym. 2017: 32). Kuitenkin usein juuri ne, jotka kärsivät köyhyydestä tai pitkäaikaistyöttömyydestä eivät osallistu aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun, koska he eivät usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Olisi kuitenkin ratkaisevan tärkeää saada vahvistettua juuri heidän vaikutusmahdollisuuksiaan sekä uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa (Isola ym. 2017: 32). Tällä voidaan vahvistaa myös osallisuuden toteutumista vaikuttamisen prosesseissa.

Kolmas osa-alue, uloin kehä, osallisuus paikallisesti eli toisin sanoen osallisuus yhteiseen hyvään toteutuu, kun luodaan olosuhteita, jossa osallisuutta voidaan edistää riippumatta statuksesta tai sosiokulttuurisesta asemasta sekä vahvistamalla yhdenvertaisuutta ja sosiaalisia vuorovaikutussuhteita tuttujen ja tuntemattomien kanssa (Isola ym.

2017: 38). Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi kerhotilat ja matalan kynnyksen toimijoiden tilat. Osallisuutta voidaan tukea esimerkiksi luomalla tiloja ja tilanteita, jossa asukkaiden on mahdollista hyödyntää omaa osaamistaan ja panostaa yhteiseen hyvään, ja saaden siitä kiitosta ja tunnustusta (Isola ym. 2017: 38).

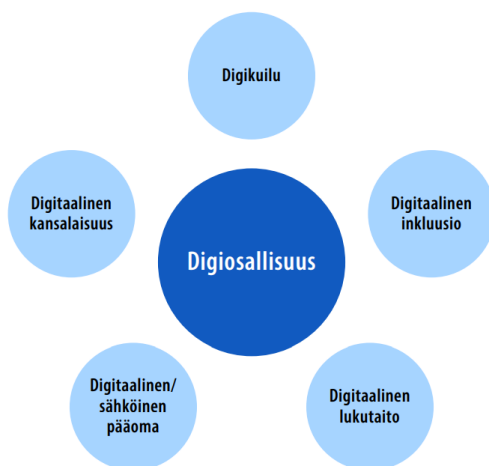
Osallisuuden kehittymisen kannalta vuorovaikutus ja yhteistoiminta yhteisöissä ovat siis erittäin merkittävässä asemassa. Jotta osallistuminen johtaisi lopulta osallisuuteen edellyttää se sitä, että yhteisön jäsenillä on todella mahdollisuus osallistua sekä tulla kuuluisiksi omaa elämäänsä ja yhteisöään koskevissa asioissa. Osallisuus ei ole yksilöllinen ominaisuus, vaan se muodostuu olemisesta, tekemisestä, osallistumisesta ja erilaisista suhteista. Mutta se miten ihminen kokee pystyvänsä vaikuttamaan omassa elämässä oleviin osallisuuden osa-alueisiin, riippuu myös hänen toimijuutensa mahdollisuuksista (Isola ym. 2017).

3.2 Digiosallisuus

Digiosallisuus on digitaalisten välineiden, teknologioiden ja palvelujen avulla toteutunutta osallisuutta sekä osallistumista digitaalisen yhteiskunnan toimintaan. Digiosallisuuden kuuluu siten digitaidot, digitaalisten palveluiden ja teknologioiden käyttö sekä niiden turvallisuus ja luotettavuus sekä infrastruktuuriin, käytettävyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät kysymykset (Hänninen ym. 2021.) Digiosallisuuden käsitettä, niin kuin osallisuuden käsitettäkin, voi kutsua sateenvarjokäsitteeksi, joka kokoaa yhteen digiosallisuuden vaikuttavia tekijöitä ja lähikäsitteitä. Digiosallisuuden lähikäsitteet luovat jokainen oman näkökulmansa digiosallisuuden käsitteeseen. Näihin lähikäsitteisiin kuuluvat esimerkiksi digikuilu, digitaalinen lukutaito, digitaalinen inkluusio sekä digitaalinen pääoma ja digitaalinen kansalaisuus. Näiden käsitteiden avulla luodaan omanlainen näkökulma digiosallisuuteen ja kuvataan esimerkiksi digitaatioita, digitaalisten teknologioiden ja palveluiden saatavuuteen sekä saavutettavuuteen vaikuttavia tekijöitä ja sitä miten ne vaikuttavat digiosallisuuteen (Hänninen ym. 2021). Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan digiosallisuutta ja sen kokemukseen vaikuttavia tekijöitä yleisellä tasolla eikä syvennyttä sen tarkemmin edellä kuvattuihin lähikäsitteisiin.

Digiosallisuus Suomessa -hankkeessa (2021) luotiin kattava kokonaiskuva digiosallisuuden tilasta Suomessa, siihen vaikuttavista hyvistä käytänteistä ja eri tahojen rooleista (Hänninen ym. 2021). Hankkeessa (2021) toteutetun käsiteanalyysin perusteella

digiosallisuuden määritelmä voidaan jakaa kahteen erilliseen näkökulmaan, digiosallistumiseen ja digiosallistamiseen. Digiosallistuminen on osallistumista yhteiskunnan toimintaan digitaalisten välineiden, sovellusten ja palveluiden avulla, ja digiosallistaminen puolestaan kuvaa niitä toimia, jotka vaikuttavat digiosallisuuden ympäristötekijöihin (Hänninen ym. 2021: 25—26.)

Kuva 2. Digiosallisuus ja sen lähikäsitteet. Lähde: Hänninen ym. 2021

Se kuinka hyvin yksilö pystyy osallistumaan digiosallisuutta vahvistaviin toimintoihin, riippuu sekä yksilön omista ominaisuuksista että osallistumiseen liittyvistä ympäristötekijöistä. Yksilön toimintarajoitteita voi olla esimerkiksi muistitoiminnot ja kognitiiviset toiminnot sekä aistitoiminnot (näkö, kuulo). Muita yksilön toimintaan vaikuttavia henkilökohtaisista tekijöistä ovat muun muassa yksilön osaaminen, taidot, sukupuoli, ikä, elämäntavat, koulutus, selviytymisstrategiat ja sosiaalinen tausta. Näitä edellä mainittuja yksilön ominaisuuksia, voidaan kuvata osallisuuteen ja digiosallisuuteen vaikuttavina henkilökohtaisina ja elämäntilanteiden puitteissa vaihtelevina ominaisuuksina (Hänninen ym. (2021:31; Isola ym. 2017.)

Toinen näkökulma digiosallisuuteen on digiosallistaminen. Digiosallistamisella tarkoitetaan digiosallisuuden lisäämistä ympäristötekijöihin vaikuttamisen kautta luomalla osallistumiselle erilaisia vaihtoehtoja (Hänninen ym. 2021: 15). Digiosallistaminen kuvaa

niitä osallistamistoimia, jotka vaikuttavat positiivisesti esimerkiksi digitaalisen infrastruktuuriin sekä tarvittavien laitteiden ja palveluiden lisäksi muun muassa kansalaisten koulutukseen ja opastukseen sekä esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. (Hänninen ym. 2021; Hänninen ym. 2022). Osallistamistoiimiin voi kuitenkin liittyä myös riskejä, jos eri kohderyhmien tarpeita tai osallistamistoiimien riskejä ja epäkohtia ei huomioida riittävästi. Näitä ongelmakohtia voivat olla esimerkiksi erilaisista digikuiluista syntyvä digiosattomuus sekä digitaalisista ratkaisuista syntyvät mahdolliset digiuhat kuten tietoturvaan ja yksityisyyden suojaan liittyvät ongelmat. (Hänninen ym. 2021).

Digiosallisuus on jokaisen ihmisen elämään yksilöllisesti vaikuttava asia ja siksi sitä tulee tarkastella ja kehittää paitsi yksilön, mutta myös erilaisten yhteiskunnallisten ja heikommassa asemassa olevien näkökulmasta. Digitalisaatio muuttaa toimintatapoja, ja sen yhteydessä on varmistettava, että kaikilla on mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ja sen tärkeisiin toimintoihin sekä säilyttää kyky huolehtia itsestään ja läheisistään. Kun digiosallisuuteen vaikuttavia tekijöitä tarkastellessa, tulee myös huomioida ihmisten motivaatioon sekä asenteisiin vaikuttavat tekijät.

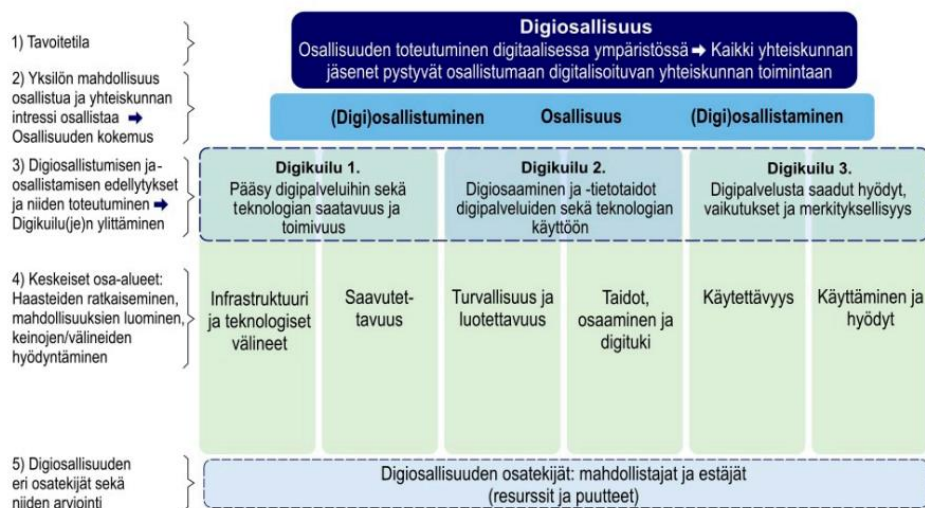
3.3 Digisyrjäytyminen

Digitalisaatiosta puhuttaessa helposti unohtuu, että se voi tuoda mukanaan myös erilaisia haittoja ja pahimmillaan johtaa digiosattomuuteen eli digisyrjäytymiseen. Digisyrjäytymiseen vaikuttaa esimerkiksi riittämättömät taloudelliset resurssit, jonka vuoksi henkilöllä ei ole mahdollista hankkia digitaalisia laitteita ja teknologiaa kuten älypuhelinta tai tietokonetta. Myös yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat siihen, miten paljon digitaalisia palveluita, laitteita ja teknologiaa on mahdollista hyödyntää (ikä, sukupuoli, koulutus, toimintarajoitteet) (Hänninen ym. 2021; Hänninen ym. 2022). Lisäksi haasteita tuottavat myös esimerkiksi turvallisuuteen ja tietoturvaan liittyvät kysymykset. On myös tärkeää huomioida digitaalisten palveluiden kohdalla, että ne eivät aina ole niiden käyttäjien kannalta mielekkäitä ja arkea helpottavia kokonaisuuksia, esimerkiksi tiedon puutteen ja osaamisen vuoksi (Hänninen ym. 2021). Digiosallisuuden vahvistamisessa onkin juuri tästä syystä erityisen tärkeää huomioida myös erilaiset ryhmät ja heidän erityispiirteensä sekä -tarpeensa (ikäntyneet, monikulttuuriset taustat, toimintarajoitteiset), sillä digitaalisten palvelujen käyttäminen voi olla erilaisille ryhmille eri tavoin haasteellista (Hänninen ym. 2021).

Digikuilujen avulla voidaan kuvata erilaisia tekijöitä ja esteitä, jotka vaikuttavat yksilön tai tietyn ryhmän mahdollisuuksiin käyttää digitaalisia palveluita tai teknologiaa osana arkea (Hänninen ym. 2022). Digikuilut voidaan jakaa kolmelle eri tasolle, joista ensimmäisen tason digikuiiluun liittyvät pääsy digipalveluihin sekä teknologian saatavuuteen ja toimivuuteen liittyvät tekijät. Esimerkiksi digipalveluiden käyttö saattaa edellyttää uusia teknologiaa eikä kaikilla ole riittäviä taloudellisia resursseja niiden hankintaan (Hänninen ym. 2022: 19–20).

Toisen tason digikuiiluun liittyvät osaamiseen ja digitaitoihin liittyvät haasteet. Digitaalisten palveluiden ja teknologian hyödyntäminen edellyttää hyviä digitaitoja ja kykyä ymmärtää digitaalisia ympäristöjä (Hänninen ym. 2022: 20). Vaikka suomalaisilla on keskimäärin hyvät digitaidot, kaikkien kohdalla näin ei kuitenkaan ole, siksi digitukea tarvitaan, jotta voidaan turvata kaikkien edellytykset toimia osana digitalisoituvaa yhteiskuntaa myös tulevaisuudessa (Hänninen ym. 2022:21; Isola ym. 2017).

Kolmannella digikuilun tasolla tarkastellaan digipalveluista ja teknologista saatavien hyötyjen, merkityksien ja vaikutuksien kokemuksia yksilön arjessa. Tällä hetkellä ongelmana on, että hyödyt ja vaikutusmahdollisuudet kasautuvat vain tietyille ryhmille, joilla on valmiiksi paremmat edellytykset hyötyä digitalisaation tuomista mahdollisuuksista, jonka vuoksi se luo eriarvoisuutta ihmisten välille (Hänninen ym. 2022:21).

Kuva 3. Digiosallisuus ja digikuilut. Lähde: Hänninen ym. 2021

Perustason digiosaaminen alkaa olla nyky-yhteiskunnassa lähes välttämätöntä, jotta yksilön on mahdollista huolehtia itsestään ja omien asioidensa hoitamisesta sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan. Digituella on mahdollista kehittää digiosaamista ja siten vaikuttaa tietyiltä osin digikoulujen ylittämiseen ja ehkäistä digisyrjäytymistä (Hänninen ym. 2021; Hänninen ym. 2022). Vaikka digitukea on tarjolla jo tälläkin hetkellä laajasti, se ei silti tavoita kaikkia. Onkin tärkeää tutkia aihetta lisää myös erityisryhmien näkökulmasta, jotta digitaalisia palveluita ja teknologiaa, digitaalisia ympäristöjä ja infrastruktuuria sekä digitukea on mahdollista kehittää siten, että se vastaa erilaisten ihmisten tarpeisiin mahdollisimman hyvin.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke, jonka esittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

4 Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Sosped-säätiön toteuttama Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke. Hanke etsii ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen sekä sen uhkaan. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa kohderyhmään lukeutuvien heikossa työmarkkina-asemassa olevien digitaitoja ja digiosallisuutta sekä tuottaa tietoa digiosallisuutta lisäävistä tekijöistä. Lisäksi tavoitteena on löytää konkreettisia keinoja työllisyyttä edistävien työntekijöiden käyttöön ja vahvistaa kohderyhmän parissa työskentelevien työllistymistä edistävien järjestöjen digivalmiuksia sekä digiosaamista. Hankkeen myötä syntyneiden ratkaisujen ja tiedon pohjalta on tavoitteena rakentaa osaksi Myllypuron kampuksen HyMy-kylän hyvinvointi- ja terveystalv palveluja, digiosallisuutta vahvistava toimintamalli (Metropolia 2021.)

Hankkeen kohderyhmänä on heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt, ja heidän kanssaan toimivat kolmannen sektorin työllisyyttä edistävät työntekijät. Kohderyhmää pyritään osallistamaan kehittämisprosessin jokaiseen vaiheeseen, jotta palveluista on mahdollista kehittää mahdollisimman hyvin tarpeeseen vastaavia.

Kuva 4. Digiosallisuus työllisyyden edistämiseksi -hankkeen logo

Tekemällä aktiivisesti yhteistyötä Sosped-säätiön kanssa sekä hankkeen yhteistyökumppaneiden Eskot ry ja Vates-säätiön kanssa, hankkeessa pyritään varmistamaan mahdollisimman moniääninen toteuttaminen. Hankkeen toteutusajankohta on 1.10.2021- 31.8.2023 ja sen projektipäällikkönä toimii Metropolia Ammattikorkeakoulun lehtori Janett Halonen. Hanke rahoitetaan osana Euroopan unionin Covid-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia ja sen rahoittaa Euroopan unionin sosiaalirahasto (Metropolia 2021.)

Osana hanketta toteutettiin kyselytutkimus tammi-huhtikuussa 2022 koskien digiosallisuuden toteutumista ja yhteiskunnassa toimimista heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden arjessa. Kyselytutkimuksessa kartoitettiin heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien digiosallisuutta ja digilaitteiden ja -palveluiden käyttöön liittyviä tuen tarpeita. Kyselyyn vastasi yhteensä 85 henkilöä, joista 41 tuli järjestöjen työntekijöiltä, jotka työskentelevät heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden työllisyyden edistämisen parissa (Metropolia 2022.)

Kyselytutkimuksen tuloksista käy ilmi, että vaikka vastaajat kokivat omat digitaitonsa hyväksi tai kohtalaisiksi, on heikossa työmarkkina-asetuksessa olevilla henkilöillä nähtävissä myös digitaitoihin ja digiosaamiseen liittyviä digituen tarpeita (Metropolia 2022). Kyselytutkimuksessa nousi esiin myös se, että työllisyyttä tukevien järjestötyöntekijöiden digituki ja -ohjaus koettiin tärkeäksi erityisesti silloin, jos henkilöllä ei ollut läheisiä tai muuta yhteisöä, josta olisi voinut saada apua digiasioissa (Metropolia 2022.)

Kyselytutkimuksen tuloksissa on paljon yhtymäkohtia muiden digiosallisuutta ja digitaitoja koskevien tutkimusten kanssa (Hänninen ym. 2021; Hänninen ym. 2022; DVV 2022). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa, mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemuksen vahvistumiselle heikossa työmarkkina-asetuksessa

olevan henkilön näkökulmasta. Suoraan kohderyhmään kuuluvilta henkilöiltä kerätty tieto auttaa ymmärtämään paremmin kohderyhmän kokemuksia ja niiden merkitystä. Sen pohjalta pystytään luomaan entistä parempia palveluja, ohjausta ja tukea niitä tarvitsevien henkilöiden tueksi.

Tämän opinnäytetyön toteuttaminen osana hanketta, kiinnittää sen suoraan osaksi tärkeää tutkimus- ja kehittämistoimintaa, joka kuuluu myös sosionomin tutkinto-ohjelman osaamistavoitteisiin (Metropolia 2020). Metropolia Ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta toteutetaan viidessä eri innovaatiokeskittymässä, joista yksi on asiakaslähtöiset hyvinvointi- ja terveystalvet (Metropolia 2020). Metropolia Ammattikorkeakoulun innovaatiotoiminta kokoaa yhteen eri alojen toimijoita, Metropolian opiskelijoita, opettajia ja muita asiantuntijoita, tutkimaan, oppimaan sekä kokeilemaan yhdessä erilaisia ratkaisuja sosiaali- ja terveystalvetin kehityksen vauhdittamiseksi (Metropolia 2020). Opinnäytetyön toteuttaminen osana Metropolia Ammattikorkeakoulun hanketoimintaa tarjoaa hienon näköalapaikan tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä mahdollisuuden edistää tiedon tuottamisella heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digiosallisuutta tukevien palveluiden kehittämistä, ja sen myötä edistää digisyrjäytymisen ehkäisyä.

5 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa kiinnostuksesta digitalisaation vaikutuksiin sosiaali- ja terveystalvetilla sekä halusta ymmärtää digitalisaation tuomia mahdollisuuksia ja hyötyjä, mutta myös sen haasteita ja ongelmakohtia. Digitalisaation lisäksi myös kiinnostus työkykyä, työllistymistä ja niiden uudistuvia palveluita kohtaan, vaikuttivat opinnäytetyön aihevalinnan taustalla. Tämän pohjalta Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke oli juuri myös sopiva yhteistyökumppani ja toimeksiantaja tälle opinnäytetyöprosessille.

Opinnäytetyön aihe syntyi Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hankkeen edustajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta, jossa kartoitettiin hankkeen omia tavoitteita, tarpeita ja toiveita sekä myös opinnäytetyön toteuttajan kiinnostuksen kohteita ja osaamista. Hankkeen edustajilla oli muutamia valmiita aihe-ehdotuksia, joihin oli mahdollista perehtyä tarkemmin ja tehdä valinta sen pohjalta. Näin oli mahdollista varmistaa, että opinnäytetyön aihe vastaa varmasti hankkeen tarpeisiin, mutta on myös opinnäytetyön tekijän näkökulmasta mielenkiintoinen ja vastaa osaamista. Ensimmäiseksi aiheeksi

valikoitui digituen vaikutus työllistymiseen, jonka pohjalta laadittiin kirjallisuuskatsaus. Lopulta aihe piti kuitenkin hylätä, sillä se osoittautua liian vaativaksi toteuttaa AMK-opinnäytetyönä.

Uuden kartoituksen jälkeen opinnäytetyön aiheeksi valikoitui digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta, ja sen pohjalta laadittiin jälleen uusi kirjallisuuskatsaus. Aiheeseen perehtymistä varten kartoitettiin tarkemmin digitalisaatiota ja sen edistämistä Suomessa, suomalaisten digiosaamista ja digituen tarvetta, osallisuuden ja digiosallisuuden käsitteisiin liittyvää tutkimus- ja teoretietoa sekä perehdyttiin muuhun aikaisempaan tutkimukseen aiheeseen liittyen. Tämän kartoituksen pohjalta opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja rakenne alkoivat hahmottua.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hankkeen käyttöön heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tarkemmin rajattuna, tässä opinnäytetyössä etsitään vastausta tutkimuskysymykseen, mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemuksen vahvistumisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta sekä mikä merkitys digiosallisuuden vahvistumisella on henkilölle. Suoraan kohderyhmään kuuluvilta henkilöiltä kerätty tieto auttaa ymmärtämään paremmin kohderyhmän kokemukseen liittyviä tekijöitä ja niiden henkilökohtaisia merkityksiä. Tämän pohjalta pystytään luomaan entistä asiakaslähtöisempiä palveluja, ohjausta ja tukea sekä myös lisätä tietoa digiosallisuudesta. Tiedon tuottamisella ja lisäämisellä on myös mahdollista tukea digituen ja työllistymisen parissa työskenteleviä toimijoita.

Parempien palveluiden ja tuen kehittämällä tavoitellaan digisyrjäytymisen vähentymistä, osallisuuden edistämistä sekä työllisyyden lisäämistä. Näin ollen laajemmin katsottuna, opinnäytetyössä tuotetulla tiedolla on myös tärkeä yhteiskunnallinen tavoite ja tehtävä; heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden aseman parantaminen.

Tänä päivänä digiohjausta ja -neuvontaa on tarjolla paljon, mutta silti myös digisyrjäytyminen lisääntyy ja kuilu digiosaajien ja -osaamattomien välillä kasvaa. Jotta voisimme vastata tukea tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin entistä paremmin, tulee aihetta tutkia lisää.

Monesti empiirisen tutkimuksen lähtökohtana on juuri jokin tutkimusongelma tai kiinnostava aihealue, joka on syntynyt kokemuksen, kirjallisuuteen perehtymisen ja opiskelun kautta (Hirsjärvi & Hurme 2008). Kun aiheeseen on perehdytty syvällisemmin, on mahdollista rajata tutkimusongelma konkreettisiksi tutkimuskysymyksiksi. Tässä opinnäytetyössä etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- i. Mikä merkitys digikoulutuksella on ollut digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta?
- ii. Mikä merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistumisella on heikossa työmarkkina-asemassa olevalle henkilölle?

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Tutkimusasetelma

Tämä opinnäytetyö toteutetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus on empiirinen tutkimustyyppi, jonka luonne on ymmärtävä ja ihmistieteellinen (Tuomi & Sarajärvi 2018: 54). Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä tutkimuskohteesta ja selittää esimerkiksi tutkimuskohteen käyttäytymistä, näkökulmia ja merkityksiä sekä tuottaa uutta tietoa ammatillisen kehittämisen tarpeisiin (Heikkilä 2008: 17). Tässä opinnäytetyössä tuotetaan tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämässä -hankkeen käyttöön sekä tutkitaan digikoulutuksen merkitystä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Tämän vuoksi laadullinen tutkimusasetelma on perusteltu valinta myös tässä opinnäytetyössä.

Laadullista tutkimusta voi usein kuvailla joustavaksi tutkimuskäytännöksi. Tutkimuskysymykset ovat yleensä asetettu laveasti ja laadullinen tutkimusmenetelmä korostaa tutkimuksen prosessia (Ronkainen ym. 2014). Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät eivät ole tarkkavaiheisia, vaan niissä korostuu tulkinnallisuus, toisin kuin kvantitatiivisissa tilastomatematisissa analyysimenetelmissä. Laadullisessa tutkimuksessa käy-

tettävä aineisto on lähes aina tekstiksi purettua materiaalia, toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineisto saatetaan numeroiksi ja havaintomatriisin muotoon (Ronkainen ym. 2014: 82–83.)

Tutkimusasetelmaa rakennettaessa määritetään tutkimusongelmat eli tutkimuskysymykset ja tehdään valintoja myös aineiston keruusta sekä analyysitavasta. Hyvä tutkimusasetelma on selkeä ja perusteltu (Kallinen & Kinnunen 2021). Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmäksi on valittu teemahaastattelu ja analyysimenetelmäksi aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Näiden valintojen perusteluja avataan tarkemmin luvuissa 6.3 Aineiston kerääminen ja 6.4 Aineiston analysointi.

Laadullisessa tutkimuksessa teoriolla tarkoitetaan jäsenneiltyä esittämistä siitä, mitä tutkittavasta aiheesta sekä tutkimusmenetelmistä ja analyysitavoista, on aikaisemmin sanottu tieteellisessä kirjallisuudessa ja tutkimuksissa. Jäsenneilty esittäminen on siten toimivan ja tarkoituksenmukaisen teorian valitsemista ja esittämistä tutkimustehtävän näkökulmasta (Kallinen & Kinnunen 2021.) Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu osallisuuden ja digiosallisuuden käsitteistä. Lisäksi tietoperustaa vahvistetaan tarkastelemalla digisyrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja perehtymällä tutkimustietoon suomalaisten digiosaamisesta ja digituesta. Nämä ovat esitelty tarkemmin luvuissa 2. Digiosaaminen ja digituki Suomessa ja 3. Digiosallisuus edistää hyvinvointia.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luvat

Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä ovat heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt. Sosiaalialalla eettisten näkökulmien huomioiminen on aina tärkeää, mutta erityisen tärkeää se on silloin, kun toiminnan kohteena ovat heikommassa asemassa olevat ihmiset. Sosiaalialan työn tavoitteena on hyvän elämän mahdollistaminen ja hyvinvoinnin lisääminen (Heikkinen 2017: 7). Tämän työn tueksi on laadittu sosiaalialan eettiset periaatteet. Yhtenäisiä eettisiä periaatteita tarvitaan ja niiden toteutumista valvotaan, jotta voidaan varmistaa, että kaikki alalla toimivat tekijät pyrkivät edistämään oman työnsä kautta sosiaalialan arvojen mukaista toimintaa ja tavoitteita (Heikkinen 2017).

Sosiaalialan eettisten periaatteiden lisäksi opinnäytetyöprosessia ohjaa myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n (Arene) laatimat eettiset suositukset opin-

näytetöille sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimat Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Tässä opinnäytetyössä on sitouduttu noudattamaan eettisiä periaatteita sekä hyvää tieteellistä käytäntöä. Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista opinnäytetyön tekijä on perehtynyt riittävästi opinnäytetyön aiheeseen sekä eettisiin periaatteisiin.

Opinnäytetyön toteuttamista varten on haettu tutkimuslupaa, jonka hakemiselle on saatu hyväksyntä myös opinnäytetyön ohjaajalta sekä toimeksiantajalta. Tutkimuslupahakemuksessa on eritelty tutkimuksen toteuttajan ja toimeksiantajan tiedot, opinnäytetyön toteuttamista, tavoitetta ja tarkoitusta koskevat tiedot, henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät käytännöt sekä eettiset periaatteet. Tutkimuslupahakemus, tiedote tutkimuksesta sekä tutkimuksen osallistujan suostumuslomake löytyvät tämän opinnäytetyöraportin liitetiedoista (liitteet 1-3).

On tärkeää turvata luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus opinnäytetyön tekemisen aikana sekä myös sen julkistamisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen sai keskeyttää koska tahansa. Tutkimukseen osallistuvilta pyydettiin suostumus kirjallisesti ja sen lisäksi heitä informoitiin hyvin tutkimuksen kulusta ja sen tarkoituksesta, haastattelun teemoista sekä siitä mitä tietoja heistä kerätään ja miten niitä käsitellään tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. Tutkimus toteutettiin siihen osallistuvia henkilöitä arvostavasti ja kunnioittavasti kohdellen. Kun hyviä eettisiä periaatteita noudatetaan, opinnäytetyöllä ei ole negatiivisia vaikutuksia kohderyhmään, vaan se pyrkii parantamaan kohderyhmän asemaa.

6.3 Aineiston kerääminen

Haastattelu on yksi käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä, sillä se on varsin joustava ja sopii hyvin erilaisiin tutkimustarkoituksiin (Hirsjärvi & Hurme 2008: 39). Haastattelun etuihin luetaan usein mm. se, että tutkittavan on mahdollista tuoda esiin mahdollisimman vapaasti itseään koskevia asioita ja niille antamiaan merkityksiä sekä tutkijan on mahdollista esittää lisäkysymyksiä, jos haluaa syventää joitakin saamiaan tietoja (Hirsjärvi & Hurme 2008: 40). Haastattelu soveltuu siis hyvin käytettäväksi menetelmäksi silloin, kun halutaan tietää ihmisen ajatuksista, käsityksistä ja kokemuksista (Hirsjärvi & Hurme 2008: 41). Tästä syystä teemahaastattelu oli perusteltu valinta tämän opinnäytetyön aineiston keruumenetelmäksi.

Teemahaastattelun toteutus aloitettiin sillä, että tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja päämäärä suunniteltiin hyvin (Hirsjärvi & Hurme 2008: 65—66). Tässä opinnäytetyössä halettiin selvittää heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden kokemuksia digikoulutuksesta ja siitä, että mikä merkitys sillä on digiosallisuuden kokemukselle. Koska tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita tutkittavien kokemuksista ja niiden merkityksestä, oli tärkeää kerätä aineistoa siten, että haastateltavat saivat mahdollisimman vapaasti ja omin sanoin kertoa kokemuksistaan (Tuomi & Sarajärvi 2018: 87).

Teemahaastattelua varten suunniteltiin valmiiksi käsiteltäviä aiheita eli teemoja, jonka avulla pyrittiin ikään kuin luomaan haastattelulle runko, jonka puitteissa haastateltavat saivat kertoa vapaasti ajatuksistaan, mutta mahdollisesti tuoda esiin myös yllättäviä näkökulmia tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelun keskeisin piirre ja lähtökohta on se, että haastateltavat ovat kokeneet saman asian tai tilanteen (Hirsjärvi & Hurme 2008: 48). Tässä tutkimuksessa se oli digikoulutukseen osallistuminen ja digiosaamisen edistäminen.

Haastattelussa käsiteltiin kuutta eri teemaa, jotka olivat 1. Digitaidot ja digiosaaminen, 2. osallisuus ja digiosallisuus, 3. digisyrjäytyminen, 4. digikoulutuksen merkitys, 5. tulevaisuuden suunnitelmat/tavoitteet ja 6. vapaa sana. Haastattelun teemat sekä haastattelukysymykset valittiin opinnäytetyön tavoitteen, teorian ja tutkimuskysymyksien pohjalta. Lisäksi haastattelukysymyksien suunnittelussa hyödynnettiin osallisuusindikaattoria sekä digiosallisuuden mittaristoa (THL; Hänninen ym. 2022).

Ennen lopullisen haastattelurungon laatimista testattiin sen toimivuutta ja tehtiin koehaastattelu. Koehaastattelun avulla oli mahdollista testata, onko haastattelun kysymykset varmasti laadittu ymmärrettävästi ja riittävän yksiselitteisesti, jotta niihin vastamalla saadaan vastaus juuri siihen mitä halutaan selvittää. Koehaastattelun avulla oli myös mahdollista testata, kuinka kauan haastatteluun kuluu aikaa (Hirsjärvi & Hurme 2008: 66—67). Tämän tutkimuksen koehaastattelussa saatiin selville, että haastattelu kestää kokonaisuudessaan noin 30min ja on hyvä olla valmiiksi mietittynä tarkentavia lisäkysymyksiä, jotta vastaukset eivät jää liian suppeiksi. Koehaastattelun pohjalta voitiin todeta, että haastatteluun valitut teemat olivat hyvät tutkimuksen tavoitteen ja tarkoituksen näkökulmasta sekä kesto oli myös sopivan mittainen, jotta haastatteluun osallistuminen ei ole liian raskasta osallistujalle.

Tutkimushaastattelun toteuttamiselle haettiin lupaa kuntouttavaa työtoimintaa tarjoavalta kolmannen sektorin toimijalta, joka tarjoaa digikoulutusta ja digiopastusta osana kuntouttavaa työtoimintaa. Kun tutkimukselle saatiin lupa, lähetettiin kutsu tutkimukseen sähköpostitse yhteensä kahdellekymmenelle henkilölle, joista kuusi ilmoittautui mukaan tutkimukseen. Kutsu lähetettiin sen perusteella, että henkilö kuului tutkimuksen kohde-ryhmään ja oli osallistunut digikoulutukseen. Kaikki kutsun saaneet olivat täysi-ikäisiä eikä osallistujia kutsuttu tutkimukseen sukupuolen tai iän perusteella, sillä tässä tutkimuksessa ei oltu kiinnostuneita niiden merkityksestä.

Ennen tutkimuksen aloittamista osallistujalle annettiin tiedote tutkimuksesta (liite2) sekä riittävästi aikaa tutustua siihen ja esittää tarvittavia lisäkysymyksiä. Kun osallistuja oli tutustunut riittävästi tutkimukseen tuli hänen vielä allekirjoittaa suostumuslomake, ennen haastattelun aloittamista (liite3). Suostumuslomakkeet toimitettiin toimeksiantajalle, joka vastasi niiden tietoturvalisistä ja luotettavasta säilyttämisestä.

Haastattelut toteutettiin kasvotusten tai Zoomin välityksellä, ja haastattelutilanne kesti keskimäärin noin 20-30min. Haastattelut äänitettiin, jotta aineisto oli mahdollista myöhemmin litteroida eli muuttaa tekstimuotoon. Tarkemmin aineiston keräämiseen ja käsittelyyn liittyvät tietoturva-asiat on kuvattu liitteistä löytyvässä dokumentissa Tiedote tutkimuksesta (liite 2.)

Vaikka tässä tutkimuksessa haastattelujen toteutus sujui hyvin, on haastattelussa tutkimusmenetelmänä myös haittapuolia. Laadukkaasti toteutettu haastattelu vie aikaa ja haastatteluun katsotaan sisältyvän monia virhelähteitä, jonka vuoksi huolellisuus ja systemaattisuus on tärkeää (Hirsjärvi & Hurme 2008). Tämä on erittäin tärkeää ottaa huomioon jo haastattelun toteutusta suunniteltaessa sekä myös aineiston analysointivaiheessa ja tuloksien pohjalta tehtävien johtopäätöksiä tehtäessä. Tässä opinnäytetyössä virhelähteiden määrää pyrittiin vähentämään huolellisella suunnittelulla sekä koehaastattelua hyödyntämällä ennen aineiston keruun aloittamista.

6.4 Aineiston analysointi

Teemahaastattelun pohjalta litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 21 sivua (fontti 11, rivi-väli 1,5). Litteroiduissa aineistoissa ei mainittu kenenkään haastateltavan nimiä ja muut

tunnistamista edesauttavat tiedot poistettiin tai nimettiin uudelleen. Haastattelut nimettiin satunnaisessa järjestyksessä kirjain-numeroyhdistelmin H1–H6. Tunnistettavuuden välttämiseksi ne numeroitiin satunnaisessa järjestyksessä.

Tässä tutkimuksessa haastatteluaineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistopohjaista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia voidaan käyttää kaikkiin tekstimuodossa oleviin aineistoihin ja sen avulla on tarkoitus tuoda esiin tekstin kaikista keskeisimmät asiat ja tehdä kuvauksesta tiiviimpi (Ronkainen ym. 2014). Laadullisessa tutkimuksessa aineistot ovat usein pieniä sen vuoksi, että saatuja tuloksia on mahdollista käsitellä ja tulkita osana laajempaa asiayhteyttä. Aineiston analysoiminen ja tuloksien pohjalta muodostuvat johtopäätökset edellyttävät tutkimuksen toteuttajalta kykyä tehdä tulkintaa aineistosta (Ronkainen ym. 2014: 82–83.) Jos aineisto olisi suuri, olisi haastavaa hallita aineiston analyysia ja tehdä siitä tulkintoja. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään viemään merkityksien tulkinta alkuperäistä laajemmalle tasolle, joten aineistoa tutkitaan ja tulkitaan tarkasti (Ronkainen ym. 2014: 83.)

Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysin toteutus aloitettiin ryhmittelemällä aineisto haastattelun rungon mukaisesti, jonka jälkeen aineistoa alettiin käymään läpi ja siitä eriteltiin toistuvia aiheita, ilmauksia ja sanoja. Erittelyn jälkeen aineistoa pelkistettiin ja ryhmiteltiin uudelleen toistuvien teemojen mukaisesti, jonka avulla pyrittiin löytämään aineistosta keskeisimmät asiat (Moilanen & Rähä 2018: 59). Teemoittelulla pyritään siis löytämään aineistosta kaikkia haastateltavia yhdistäviä tekijöitä sekä eroavaisuuksia haastattelurungon teemojen pohjalta, mutta myös löytämään uusia teemoja (Hirsjärvi & Hurme 2000: 172.)

Kun sisällönanalyysi oli toteutettu, saatiin tutkimuksen tulokset selville, jotka on eritelty tarkemmin luvussa 7. Tulokset sekä niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset luvussa 8. Johtopäätökset.

6.5 Aikataulu

Opinnäytetyön toteutus alkoi elokuussa 2022 ensimmäisellä opinnäytetyöseminaarilla ja opinnäytetyön aihe-ehdotuksen laadinnalla. Alusta asti oli selvää, että opinnäytetyö tulisi käsittelemään jollakin tapaa digitalisaatiota sosiaalialalla ja kun opinnäytetyölle löytyi sovelia toimeksiantaja, niin myös opinnäytetyön tarkempi aihe alkoi hahmottua. Ensimmä-

mäiseksi aiheeksi valikoitui digituen vaikutus työllistymiseen, jonka pohjalta laadittiin kirjallisuuskatsaus. Lopulta tämä aihe piti kuitenkin hylätä, sillä se osoittautua liian vaativaksi toteuttaa AMK-opinnäytetyönä.

Uuden kartoituksen jälkeen opinnäytetyön aiheeksi valikoitui digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta ja tämän pohjalta laadittiin jälleen uusi kirjallisuuskatsaus, joka valmistui marraskuussa 2022. Tämän jälkeen opinnäytetyön seuraava vaihe oli tutkimussuunnitelman laadinta. Tutkimussuunnitelman laadinta oli pitkä prosessi, joka edellytti vuoropuhelua ja neuvottelua opinnäytetyön ohjaajan ja toimeksiantajan välillä sekä myös kompromissien tekemistä, jotta suunnitelmasta tuli riittävän tarkkarajainen, mutta silti se vastasi samaan aikaan toimeksiantajan tarpeita ja toiveita. Lopulta tutkimussuunnitelma sai hyväksynnän sekä opinnäytetyön ohjaajalta että toimeksiantajalta maaliskuussa 2023.

Tutkimussuunnitelman hyväksynnän jälkeen oli mahdollista aloittaa tutkimukseen sopivien haastateltavien etsiminen sekä tutkimusluvan hakeminen haastatteluiden toteuttamista varten. Lopulta pitkän prosessin jälkeen tutkimukseen sopivat haastateltavat löytyivät ja tutkimusluvalle saatiin hyväksyntä. Haastatteluiden toteutus päästiin aloittamaan huhtikuun 2023 alkupuolella. Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen aineisto litterointiin ja litteroitu aineisto analysointiin. Analysoidun aineiston pohjalta käytiin läpi tutkimuksen tulokset sekä tehtiin johtopäätökset. Viimeisessä vaiheessa opinnäytetyön raportti kirjoitettiin valmiiksi.

Valmis opinnäytetyö tarkistetaan plagiointitarkistusohjelmassa, jonka jälkeen se palautetaan opinnäytetyön ohjaajalle arviointia varten. Hyväksytty opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa touko-kesäkuun aikana 2023. Opinnäytetyön raportti ja sen keskeiset tulokset esitellään myös opinnäytetyön toimeksiantajalle Digiosallisuus työllisyyden edistämisen -hankkeen edustajille.

7 Tulokset

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä ovat heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt. Heikossa työmarkkina-asemassa olevalla tarkoitetaan henkilöä, jonka työkyky on

heikentynyt tai, jolla on puutteita osaamisessa tai muita vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille (Termipankki). Heikossa työmarkkina-asemassa olevia voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajat, pitkäaikaistyöttömät, pitkäaikaissairaat sekä henkilöt, joilla on mielenterveys- tai päihdeongelmia. Heikko työmarkkina-asema voi olla seurausta myös esimerkiksi työmarkkinoiden rakenteellisista muutoksista tai asuinpaikan sijainnista, jonka seurauksena henkilön on vaikea työllistyä avoimille työmarkkinoille (Termipankki).

Digikoulutus on yksi digituen muodoista, johon kuuluu verkkokurssit, kansalaisopistot, kurssit sekä muu koulutustoiminta (Digi- ja väestötietovirasto). Tässä tutkimuksessa tutkittavat ovat saaneet digikoulutusta henkilökohtaisen tarpeensa mukaisesti esimerkiksi tekstin- ja kuvienkäsittelyyn, erilaisten ohjelmistojen käyttöön (Word, Excel, Powerpoint, Canva), sosiaaliseen mediaan, tietoturvaan, ohjelmointiin sekä koodaukseen liittyen. Haastateltavien välillä oli vaihtelua siinä, miten usein he ovat osallistuneet digikoulutukseen, kuitenkin vähintään kahden kuukauden ajan.

Tässä opinnäytetyössä etsittiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- i. Mikä merkitys digikoulutuksella on ollut digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa?
- ii. Mikä merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistumisella on henkilölle?

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla, jonka kysymykset käsittelivät kuutta eri teemaa: 1. Digitaidot ja digiosaaminen, 2. osallisuus ja digiosallisuus, 3. digisyrjäytymisen, 4. digikoulutuksen merkitys, 5. tulevaisuuden suunnitelmat/tavoitteet ja 6. vapaa sana.

Tutkimukseen osallistui kuusi haastateltavaa, jotka olivat kaikki pitkäaikaistyöttömiä sekä osallistuneet kuntouttavaan työtoimintaan ja saaneet digikoulutusta osana tätä toimintaa. Haastateltavien joukossa oli sekä miehiä että naisia ja iän vaihteluväli oli 20-50 vuotta. Tässä tutkimuksessa ei oltu kiinnostuneita iän tai sukupuolen merkityksestä, joten niitä ei tämän tarkemmin eritellä. Aineistosta nousi esiin monia eri teemoja ja keskeisimmät tulokset avataan tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Tuloksien ohessa on myös esitelty muutamia lainauksia haastatteluaineistosta, jotka on nimetty koodauksen mukaan H1-H6. Lainauksista on poistettu kaikki tunnistamista edesauttavat tiedot.

7.1 Digitaidot

Kaikki haastateltavat kokivat omat digitaitonsa vähintään melko hyväksi tai hyväksi. Useimmiten hallittiin arjen digitaidot, kuten internetin käyttö, uutisten lukeminen netistä, sähköposti, sähköinen asiointi (Kela, TE-palvelut), tiedonhaku, tekstinkäsittely (Word, Powerpoint) sekä älypuhelimien käyttö. Osalla vastaajista oli myös edistyneempiä digitaitoja, kuten osaamista ohjelmoinnista ja 3D-mallinnuksesta. Digitaidot koettiin riittävän hyväksi silloin, kun arjessa tuli vastaan harvoin tilanteita, joita ei olisi pystynyt itsenäisesti ratkaisemaan, joko etsimällä tietoa itse tai pyytämällä apua.

”No mun digitaidot on lähinnä semmoista niinku tommoista perus käsittelyä ja sitten jotakin mä osaan kuvia liitellä ja jotain tällaisia. Mä opin aika nopeasti, mutta ei mitään tuommoisia liian monimutkaisia.” H1

”Perus ohjelmistot menee, wordit, excelit, powerpoint ihan hyvin ja ainakin arkipäiväinen netin käyttö ja mitä siihen nyt liittyy. Työnhakutaidot ja näin. Niin tota kaikki on oikeastaan tällä hetkellä aika hyvässä kunnossa. Toki aina löytyy parannettavaa ja päivitettävää niissä.” H3

”Varmaan aina on kehitettävää. Tietokoneen käyttö on tullut kyllä tutuksi, koko ikä tai sanotaan vanhemmiten enemmänkin viimeiset 30 vuotta tullu tehty monenlaista” H6

Vastauksissa nostettiin myös esiin tarve jatkuvasti päivittää omaa osaamista ja oppia uusia taitoja. Sen lisäksi myös oma kiinnostus digitaitoja ja digitaalisia teknologioita kohtaa, oli syynä digikoulutukseen osallistumisen taustalla. Osa vastaajista oli osallistunut jo aikaisemmin jonkinlaiseen digikoulutukseen esimerkiksi työllisyyspalveluiden kautta.

7.2 Digiosallisuus

Digiosallisuuden kokemusta kartoitettaessa haastateltavat nostivat esiin erityisesti mahdollisuuden itse osallistua ja hoitaa omia asioitaan sekä myös sen, kuinka digitaitojen avulla on mahdollista ilmaista itseään ja viettää omaa vapaa-aikaansa mielekkäällä tavalla. Myös ajankohtaisista asioista perillä pysyminen koettiin tärkeäksi.

”Jos nyt ajatellaan, että mä oon tällä hetkellä työtön ja kuntouttavassa työtoiminnassa ja siis sillä tavalla joudun lähettelemään paljon kaikkia juttuja, että mä saan niinkun tukee esimerkiksi kelalta tai tälleen, niin

mä joudun lähettelemään paljon kaikkia tiliotteita ja kaiken maailman liitteitä, niin mun ei tarvitse mennä sinne paikan päälle vaan mä saan lähetettyä ne itse.” H1

”Mulla on sellainen intohimo, että mä tykkään esimerkiksi tehdä ruokaa, ja mä rakastan tehdä kaikennäköisiä voileipäkakkuja tällaisia, niin mä oon miettinyt sitä, että musta olisi ihan hauska tehdä sellainen blogi missä mä esittelisin aina niitä.” H2

Kaikilla vastaajilla oli käytössään sekä oma tietokone että oma älypuhelin, jonka avulla oli mahdollista osallistua ja käyttää digitaalisia palveluita sekä kehittää omia taitojaan entisestään. Vastauksissa korostui myös se, kuinka tarvittaessa haastavassa tilanteessa tiedettiin mistä on mahdollista pyytää apua digiasioissa. Tietoturvaan ja turvallisuuteen liittyvät asiat nousivat aineistossa esiin vähän.

”Tuolla on niinku se, että sitten jos mulla on joku ongelma niin sieltä löytyy aina heti joku joka pystyy siinä auttamaan, oli se nyt sitten mikä tahansa.” H4

Eräässä vastauksessa pohdittiin myös sitä, että miten hyvin ja kuinka syvällisesti on edes tarpeen osata jonkin laitteen toimintaan, jotta voi sitä silti sujuvasti oppia käyttämään.

”mä en tiedä miten tietokone toimii, mut sitten mä kuitenkin osaan käyttää sitä tietokonetta. Mun mielestä se on jotenkin mielenkiintoista, että nää ihmiset, jotka tekee nää niinku palvelut ja kaikkea muuta vastaavaa, niin ne tietää miten kaikki toimii, mut me ei tiedetä sitä. Mä en tiedä miten konkreettisesti niinku tietokone prosessoi dataa ja miten se materia kulkee siellä” H4

Haastavimmaksi vastauksissa koettiin erilaiset nettisivustot ja niiden palveluiden käytettävyyteen liittyvät haasteet. Vaikka haastateltavilla olikin pääosin hyvät digitaidot, koettiin silti esimerkiksi Kelan, Te-palveluiden ja Maisan käyttö haastavaksi ja ajoittain raskaaksi. Tämä ilmeni muun muassa siten, että sivustolla asiointia ja asioiden hoitamista saatettiin viivytellä viimeiseen asti.

”Niin kun just ihan pelkästään sen käytettävyyden kannalta jo aika vaikea niinku sitten jotenkin keskittyä siihen ja jatkaa sitä siellä niinku rämpimistä.” H4

”Niin jotenkin tuntuu, että mitä enemmän se on niinku virallinen (sivusto), niin sitä vaikeampi. Ja sitten jos menee jonkun henkilön johonkin blogiin katsomaan jotain niinku kuulumisia, niin sitten se on kauhean ammattimaisesti hoidettu.” H6

Muutamassa vastauksessa nostettiin myös esiin, kuinka omalla digiosaamisella voi auttaa muita ja kuinka se tuntuu tärkeältä, että saa ja voi auttaa myös muita. Vastauksissa myös pohdittiin, että omiin digitaitoihin ovat varmasti vaikuttanut se, että on nuoresta asti opetellut käyttämään erilaisia digitaalisia palveluita ja laitteita, niin opinnoissa, työssä kuin vapaa-ajallakin, toisin kuin esimerkiksi monet ikäihmiset.

”Jossain vaiheessa miettinytkin, että saattais olla joku senioritalo joku tän tyyppinen missä annetaan just tämmöistä digiosaamista ja siellä vois sitten auttaa”. H3

”Se on varmaan isoin haaste sitten jos toi digi yleistyy nopeasti tosi monella eri osa-alueella, että sitten niistä omien asioiden hoitamisesta tulee paljon haastavampaa, että jos ei oo konetta taloudessa ja on tämmöistä taitojen puutetta.” H6

7.3 Digikoulutuksen merkitys

Kun haastattelussa selvitettiin digikoulutuksen merkitystä digitaitojen ja digiosallisuuden näkökulmasta, vastauksissa nostettiin esiin muun muassa jatkuvan oppimisen tarvetta ja tärkeyttä sekä hyvien digitaitojen tuomia mahdollisuuksia.

”Ei ilman sitä oikein pärjää. Se on pakollista. Ja sitten niinku esimerkiksi käteisen käyttö niinku vähenee koko ajan. Se on mun mielestä huolestuttavaa.” H4

Digikoulutuksessa pidettiin tärkeänä kannustavaa ja turvallista oppimisympäristöä, jossa sai vapaasti yrittää ja epäonnistua. Haastavissa tilanteissa sai aina tarvittaessa tukea, jolloin oli mahdollista oppia uutta ja kasvattaa uskoa omiin kykyihin ja taitoihin. Se kannusti jatkamaan ja oppimaan lisää.

”Ja sitten mä koen myös tuolla (digikoulutuksessa) niin, että se on turvallinen ympäristö, että vaikka sanonkin välillä jotain hölmöä tai muuta, niin siellä ei mitenkään puututa, vaan niinku enemmänkin kannustetaan tai silleen.” H1

Aineistossa nousi esiin myös se, että digikoulutuksella ja siten digitaitojen vahvistumisen ajatellaan olevan hyötyä myös työllistymisen kannalta. Vastauksissa kerrottiin kuinka digitaitoja tarvitaan niin työnhakuvaiheessa kuin työelämässäkin. Lisäksi aineistosta nousi myös esiin se, kuinka digiosaamisen merkityksen uskotaan vain kasvavan tulevaisuudessa.

”Oon miettinyt et itsellä olisi niiku omat kotisivut, et ihmiset käyttää sit niitä hyväkseen siinä, että niillä on CV ja muut tällöiset siellä. Ei tarvi olla isotkaan, mutta siis semmoinen pienimuotoinen esittely minusta. Niin tota tän tyyppistä mä oon jo pitkään ajatellut.” H6

”Siis kyllä mä oon itse miettiny, jälleen tulee peliohjelmointi ja 3D mallinnusta, että niitä kun oppii hyvin tekemään, niin niitä omia mitä on saanut työstettyä, niin voi jopa laittaa myyntiinkin. Joskus jos pääsee sille tasolle.” H3

Vastauksissa pääosin kerrottiin digiosaamisen kehittyneen oman kiinnostuneisuuden ja vapaa-ajan harrastuksien kautta. Apua ja opastusta digiasioissa on saatu vaihtelevasti perheenjäseniltä, ystäviltä tai opiskelu- ja työyhteisöltä. Eniten kuitenkin vastauksissa korostui oma halu oppia ja kyky ottaa asioista selvää. Haastateltavat olivat osallistuneet aikaisemminkin erilaisiin digikoulutuksiin, joissa oli opeteltu erilaisten ohjelmistojen käyttöä kuten Powerpoint, Excel ja Word. Digikoulutus koettiin hyödylliseksi myös tällä kertaa ja erityisen hyödylliseksi se koettiin edistyneempien digitaitojen opetteluun tukena.

7.4 Motivaatio ja asenteet

Neljäs keskeinen havainto, joka aineistosta nousi esiin oli haastateltavien motivaatio ja asenteet digitaitoja ja ylipäätään digitalisaatiota kohtaan. Vastauksissa koettiin keskeiseksi oma halu ja motivaatio oppia uusia asioita sekä taitoja. Omaan motivaatioon ja haluun vaikutti paljon se, kokiko omat digitaitonsa hyväksi ja myös usko omaan kykyihinsä oppia uusia asioita vaikutti motivaatioon ja haluun opetella uutta.

”Se kyllä varmasti tulee tuottamaan mulle harmaita hiuksia, mutta vaikka se saattaisi olla tuottaa niitä harmaita hiuksia, mutta se silti motivoivampaa, ku siinä on joku semmoinen niinku oma mielenkiinnon kohde taustalla.” H1

”Joo monestihan se on niinku ihan hyvä kanava niinku semmoisen omien harrastuksien kautta tai semmoisien mielenkiinnon kohteiden kautta niinku lähtee sitten harjoittelemaan niitä. Sillein se on mulla mennyt” H2

Aineistossa nousi esiin myös se, mikä merkitys palvelun ja laitteiden käytettävyydellä ja saavutettavuudella on motivaation kannalta. Jos palvelun käyttö koettiin vaikeaksi, vaikutti se haluun käyttää palvelua ja opetella sen käyttöä. Kun palvelu on mahdollisimman käyttäjäystävällinen, on sen käyttöön helpompi motivoitua ja lähteä opettelemaan sitä myös itsenäisesti ilman ulkopuolista apua.

”Mun nettipankki vaihtui jossain vaiheessa uuteen semmoiseen ulkoasuun ja tota siinä oli omat hyvät puolensa, mutta sitten niinku huomasi heti, että siinä vanhassa nettipankissa oli enemmän niitä tavallaan ominaisuuksia ja semmoisia mitkä oli helposti mun mielestä niinku saatavilla. Siihen voi tietysti vaikuttaa sekin, että koska oli käyttänyt sitä kauemmin ja uusi on uusi, niin tota siinä voi olla vähän semmoinen niinku ajatus, että tää on nyt hankala, vaikka se ei välttämättä olekaan, että se pitää vaan opetella.” H6

Pääosin digitalisaatio koettiin hyödylliseksi yhteiskunnalliseksi kehitykseksi, mutta myös kriittisiä puheenvuoroja nousi haastatteluissa esiin. Mitä hyödyllisemmäksi digitalisoituminen koettiin, sitä innokkaammin ja uteliaammin suhtauduttiin myös uusien taitojen oppimiseen. Sen sijaan kriittinen suhtautuminen vaikutti jarruttavan joiltain osin halukkuutta uusien taitojen oppimista kohtaan.

”Mä oon ihan niinku sataprosenttisesti sen kannalla, että kaikki muuttuu enemmän niin kun sähköiseksi, koska se vaan on hyödyllisempää ja helpompaa kaikille osapuolille.” H6

”Pari aikaisempaa sukupolvea, niin ne on kaikki digiosaajia, ja sen merkitys vaan kasvaa. Mut sit oikealle elämälle olennaiset toiminnot ja vuorovaikutukset on häviämässä määrin. Tai siis niinku hiipunut. Se on surullista.” H4

Tutkimuksen tuloksissa keskeisimmiksi teemoiksi nousi digitaidot, digiosallisuus, digikoulutuksen ja oman osaamisen kehittämisen merkitys sekä lisäksi motivaatio ja asenteet. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aikaisemman tutkimus- ja teorian tiedon kanssa, ja siksi myös pääosin ennako-odotusten mukaisia. Tarkemmin tuloksien pohjalta tehdyt johtopäätökset on esitelty seuraavassa luvussa.

8 Johtopäätökset

Tutkimus on valmis vasta kun analysoidun aineiston pohjalta on osattu tehdä oikeanlaisia ja perusteltuja johtopäätöksiä. Tuloksia täytyy siis vielä osata tulkita (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 224–225.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli korostuu ja on tärkeää tiedostaa sen vaikutus tulkintojen pohjalta tehtyjen johtopäätösten tekemiseen (Moilanen & Räihä 2018: 56; Kiviniemi 2018: 73). Tutkijan kyky tarkastella tutkimuksen tuloksia aiheeseen liittyvän teorian ja aikaisemman tutkimuksen valossa, lisää tutkimuksen luotettavuutta (Moilanen & Räihä 2018: 57).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemukselle Digiosallisuus työllisyyden edistämässä -hankkeen käyttöön, joka etsii ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan. Tässä opinnäytetyössä tutkimuskohde rajattiin kahteen tutkimuskysymykseen:

- i. Mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta?
- ii. Mikä merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistumisella on heikossa työmarkkina-asemassa olevalle henkilölle?

Tämän tutkimuksen tuloksien pohjalta tehdyt johtopäätökset on esitelty tässä luvussa tutkimuskysymyksien mukaisesti sekä lopuksi yhteen vetäen.

8.1 Digikoulutus vahvistaa kokemusta digiosallisuudesta

Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella havaittiin, että digikoulutuksella oli merkitystä digiosallisuuden kokemukselle heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Digiosallisuuden toteutuminen edellyttää riittäviä taitoja ja osaamista, ja niitä voidaan vahvistaa oikeanlaisella digituella tai digikoulutuksella (Hänninen ym. 2022). Vaikka haastateltavat kokivat omat digitaitonsa vähintään melko hyväksi tai hyväksi, se ei poistanut tarvetta oman osaamisen päivittämiselle tai uusien asioiden oppimisen merkityksellisyyttä. Digitalisaatio kehittyy nopeasti, ja teknologia sekä palvelut sen mukana. Kehityksessä mukana pysymiseksi on oltava valmiudet jatkuvasti päivittää omaa osaamistaan. Tähän tarvitaan digikoulutusta kaiken tasoille digiosaajille.

Uusien taitojen opettelu edellyttää kuitenkin halua ja tahtoa sekä uskoa omiin kykyihinsä. Digikoulutuksella voidaan vaikuttaa ihmisten oppimismotivaatioon, mahdollistamalla positiivisia kokemuksia, poistamalla vääriä ennakkoluuloja sekä kertomalla digitaalisten palveluiden sekä teknologioiden mahdollisista hyödyistä (DVV 2022: 12—16). Kun halutaan kannustaa ihmisiä oppimaan uusia digitaitoja, on aidosti luotava ympäristö, joka kannustaa uuden oppimiseen, ja jossa myös epäonnistuminen on sallittua (DVV 2022: 19—22). Uusien oppien ja tuen avulla, oli mahdollista saada onnistumisen kokemuksia ja siten usko omiin kykyihin kasvoi, mikä kannusti jatkamaan ja oppimaan lisää. Sama havainto on nostettu esiin myös Digitaitoraportissa (2022). Positiiviset kokemukset edistävät oppimista, ja kun on rohkeasti ottanut käyttöön uusia laitteita ja palveluita sekä huomannut niiden hyödyt omassa arjessaan, kannustaa se käyttämään ja kokeilemaan digipalveluja ja -laitteita myös uudelleen (DVV 2022).

Digitaidot mahdollistavat myös muiden taitojen hankkimisen. Kun henkilöllä on riittävät digitaidot, on hänen mahdollista osallistua esimerkiksi verkkokursseille, hakea ja etsiä verkosta tietoa ja sitä voi etsiä myös ulkomailta, jos kielitaito riittää (THL 2023; DVV 2022). Lisäksi verkosta saa myös tietoa yhteiskunnallisista asioista sekä oman asuinpaikan tai muun yhteisön tapahtumista. Verkon välityksellä voi osallistua myös näitä koskeviin keskusteluihin ja ottaa kantaa (THL 2023; DVV 2022). Tutkimusaineistossa tämä havainto näkyi myös sekä työelämävalmiuksien kehittämisen yhteydessä, mutta digitaidoilla hankittiin myös uusia taitoja, joita hyödynnettiin mielekkäissä vapaa-ajan harrastuksissa.

Digitaitojen avulla opetellaan siis uusia ja lisätään työelämävalmiuksia, mutta ne mahdollistavat myös uusia tapoja luoda yhteyksiä muihin ihmisiin sekä keinon ilmaista itseään (THL 2023; DVV 2022; Hänninen ym. 2021). Digitaitojen avulla voi luoda oman sosiaalisen median tilin, Youtube-kanavan, blogin tai muunlaisen verkkosivuston, jonka avulla on mahdollista jakaa omia ajatuksiaan, olla yhteydessä muihin ihmisiin sekä ilmaista itseään. Tämä nostettiin tärkeäksi asiaksi myös tutkimusaineistossa.

Kun henkilöllä on riittävät digitaidot, joidenka avulla on mahdollista käyttää digitaalisia palveluita ja teknologiaa sekä osallistua digitaalisiin ympäristöihin, kerryttää se myös huomaamatta monenlaisia uusia taitoja, kuten videoiden tekeminen ja editointi, valokuvien muokkaus ja tekstinkäsittely (THL 2023). Harva digiosaajista on tietoisesti opetellut kaikkia digitaitojaan tai osallistunut jonkinlaiseen digikoulutukseen, vaan osaaminen on karttunut juurikin osana muuta digitaalisten välineiden ja palveluiden käyttöä. Siksi

onkin tärkeää pitää huolta siitä, että kaikilla on pääsy ja mahdollisuus opetella ja kehittää omia digitaitojaan. Digiosallistuminen edellyttää toimivaa digilaitetta sekä nettiyh- teyttä. Tämä on ensisijainen asia, joka tulee ottaa huomioon digiosallisuutta kartoitetta- essa (THL 2023). Jos henkilöllä ei ole taloudellisista syistä varaa omaan digilaittee- seen, on tärkeää, että henkilö voi silloin hyödyntää esimerkiksi kirjastojen tai erilaisten järjestöjen palveluja.

Digikoulutuksella voidaan edistää toisen ja kolmannen tason digikoulujen ylittämistä. Di- gikoulutuksen avulla osaaminen ja taidot vahvistuvat, ja se myös lisää digitaalisten pal- veluiden käyttöä ja siten on mahdollista myös kokea niiden tuomia hyötyjä omassa ar- jessa (Hänninen ym. 2022; DVV 2022.) Mitä hyödyllisemmiksi erilaiset digitaaliset pal- velut ja teknologiat koettiin, sitä innokkaammin ja uteliaammin suhtauduttiin myös uu- sien taitojen oppimiseen. Digitalisaatio näkyy jo lähes kaikilla elämän osa-alueilla, ja kehitys on edennyt hyvin nopeasti (Neittaanmäki ym. 2021). Digikoulutusta tarvitaan, jotta yksilön on mahdollista osallistua ja tuntea osallisuutta digitalisoituvassa yhteiskun- nassa. Taidot ja osaaminen tukee myös kykyä hoitaa itsenäisen asioita sekä tehdä it- senäisiä, omaa elämää koskevia päätöksiä (Isola ym. 2017; Hänninen ym. 2022). Digi- talisoituvaa yhteiskuntaa voi siis olla samaan aikaan sekä haaste että mahdollisuus. Digi- laitteiden tai -taitojen puute tekee asioimisesta haastavaa, ellei jopa mahdotonta nyky- yhteiskunnassa, mutta toisaalta etäyhteydet mahdollistavat osallistumisen heille, joiden olisi muuten vaikea osallistua esimerkiksi jonkin toimintarajoitteen vuoksi.

8.2 Digiosallisuus edistää hyvinvointia

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, että mikä merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistumisella on heikossa työmarkkina-asemassa olevalle henkilölle. Kun yhteis- kunta ja sen toiminnot sekä palvelut muuttuvat digitaalisiksi, asettaa se myös uudenlai- sia haasteita osallisuuden kokemukselle. Digiosallisuuden edistämällä pyritään edis- tämään osallisuutta ja hyvinvointia kaikilla elämän osa-alueilla, ja sen tiedetään olevan yhteydessä monin tavoin koettuun hyvinvointiin, terveyteen, toiminta- ja työkykyyn (Isola ym. 2021; Hänninen ym. 2021; THL 2023).

Tutkimustuloksissa kuvattiin digiosallisuuden vahvistumisen olevan yhteydessä moniin itselle tärkeisiin ja merkityksellisiin asioihin. Digiosaamista ja digiosallisuutta vahvista- malla voidaan edistää esimerkiksi valmiuksia työllistyä ja pärjätä työelämässä. Työ mielletään usein olennaiseksi osaksi ihmisen identiteettiä ja hyvinvointia. Osallisuuden

kokemus eroaa myös selvästi työllisten ja työttömien välillä, ja osallisuuden kokemus näyttää olevan sekä syy että seuraus syrjäytymisen suhteen (Isola ym. 20217; THLb).

Kun henkilöllä on mahdollisuus itse vaikuttaa ja päättää omaa elämäänsä koskevista asioista, lisää se kokemusta siitä, että oma elämä on hallittavaa, ennakoitavaa ja ymmärrettävää (Isola ym. 2017: 25). Osallisuuden toteutumista omassa elämässä voidaan tukea kohtuullisella toimeentulolla sekä oikeanlaisilla tarpeeseen vastaavilla palveluilla (Isola ym. 2017: 26). Kun ihmisen elämän kannalta tärkeät palvelut (Kela, Maisa, Te-palvelut) muuttuvat digitaalisiksi sekä lisäksi myös työnhaku ja työllistyminen edellyttävät digitaalisten välineiden ja palveluiden hallintaa, voidaan digiosallisuutta vahvistamalla vaikuttaa myös tähän.

Digiosallisuudessa ei ole kuitenkaan kyse pelkästään palveluiden äärelle pääsemisestä tai etuuksien hakemisesta (THL 2023). Digitaaliset ympäristöt ja palvelut tarjoavat myös arjesta irtautumista, omien mielenkiinnon kohteiden parissa olemista sekä yhteydenpitoa muihin ihmisiin (Hänninen ym. 2022). Verkon välityksellä voi löytää samoista asioista kiinnostuneita henkilöitä tai vertaistukea. Verkon avulla pitkät välimatkat eivät myöskään enää estä osallistumista. Digitaalisten teknologioiden tuomat mahdollisuudet voidaankin nähdä uudenaikaisina mahdollisuuksina edistää ihmisten osallisuutta, ja siten myös hyvinvointia (Hänninen ym. 2022; Isola ym. 2017). Digiosallisuudella pyritään tukemaan omannäköisen digitaalisen olemista ja itselle sopivien hyvinvoinnin lähteiden löytämistä (THL 2023).

Digikoulutuksen koettiin vaikuttavan monin eri tavoin digiosallisuuden kokemukseen ja digiosallisuuden vahvistumisen koettiin olevan yhteydessä moniin eri hyvinvoinnin lähteisiin (Valtioneuvosto 2022: 36—37). Tämän tutkimuksen tulokset ovat linjassa aikaisempien tutkimustuloksien kanssa ja vahvistavat osaltaan näkemystä siitä, että erilaiset digitaalisen muodot ovat hyödyllisiä sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta, ja että niitä tarvitaan (Valtioneuvosto 2022; Digiohjelman loppuarviointi 2023).

9 Pohdinta

9.1 Tulosten hyödynnettävyys ja luotettavuus

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa heikossa työmarkkina-asemassa olevan

henkilön näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksien mukaan tässä kuuden henkilön otannassa digikoulutuksen koettiin merkitykselliseksi digiosallisuuden kokemukselle lisäämällä digitaitoja ja siten mahdollisuuksia osallistua sekä hyödyntää digitalisoituvan yhteiskunnan palveluita ja mahdollisuuksia. Hyvät digitaidot koettiin tärkeiksi, sillä se mahdollisti osallistumisen itselle tärkeisiin asioihin ja kokemuksen kehityksessä mukana pysymisestä. Digitaidot ja osaaminen koettiin tärkeiksi myös siksi, että niiden avulla oli mahdollista huolehtia ja hoitaa omia asioita itsenäisesti, oppia uusia taitoja sekä viettää vapaa-aikaa mielekkäiden harrastuksien ja aktiviteettien parissa. Lisäksi digiosaamista pidettiin merkittävänä myös työelämävalmiuksien ja työllistymisen edistämisen näkökulmasta.

Tutkimustulos ei ollut yllättävä sillä jo teoratiedon valossa oli mahdollista olettaa, että lisäämällä ja vahvistamalla yksilön käytettävissä olevia keinoja ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin, voidaan sillä lisätä osallisuutta ja hyvinvointia (Isola ym. 2017; Isola ym. 2022; Hänninen ym. 2021). Tulosten hyödynnettävyydessä on kuitenkin otettava huomioon, että tässä tutkimuksessa aineisto oli pieni ja kaikilla tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä oli vähintään melko hyvät tai hyvät digitaidot. Tässä tutkimuksessa ei selvitetty, mikä merkitys digikoulutuksella olisi henkilölle, jolla on hyvin heikot digitaidot. Kaikilla vastaajilla oli myös käytettävissä oma tietokone, älypuhelin sekä internet-yhteys, joten ensimmäisen tason digikoulun ylittämiseen liittyviä haasteita ei esiintynyt tässä aineistossa

Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, joten voi olla mahdollista, että tutkimukseen osallistuivat vain ne, jotka olivat aiheesta kiinnostuneita. Lähes kaikilla haastateltavilla oli myönteinen suhtautuminen digitalisaatioon, joka on yhteydessä suurempaan motivaatioon opetella uusia digitaitoja ja kehittää omaa digiosaamista (DVV 2022). Vain yksi haastateltava esitti kritiikkiä digitaalista kehitystä kohtaan. Myös kyseessä oleva kuntouttavan työtoiminnanryhmä, josta haastateltavat olivat, painottaa omassa ohjelmassaan digitaitojen oppimista ja kehittämistä, joten on mahdollista, että tässä ryhmässä digitaidot ovat poikkeuksellisen hyvät verraten heikossa työmarkkina- asemassa olevien henkilöiden keskuudessa.

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset ovat kuitenkin saman suuntaisia myös muiden tutkimustuloksien kanssa, joita on tehty aikaisemmin tästä aiheesta (Hänninen ym. 2021; Hänninen ym. 2022; DVV 2022), mikä lisää tulosten luotettavuutta (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan lisätä

myös sillä, että tutkimuksen toteuttaminen on avattu tarkasti ja perustellusti sen kaikissa eri vaiheissa (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007: 226—227). Lisäksi Hyvän tiedellistä käytännön (HTK) ja ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden noudattaminen lisää opinnäytetyön luotettavuutta (Arene 2019; TENK 2021; TENK 2019).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hankkeen käyttöön digikoulutuksen merkityksestä digiosallisuuden kokemukseksi sekä yleisesti digiosallisuudesta. Hankkeen lisäksi tämän opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää myös muut toimijat, jotka etsivät tietoa digikoulutuksen tai digituen suunnittelun tueksi tai työskentelevät digiosallisuuden edistämisen parissa.

9.2 Kehittämisehdotukset

Tämä opinnäytetyö saavutti tavoitteensa siinä suhteessa, että sen avulla tuotettiin tietoa digiosallisuudesta ja digikoulutuksen merkityksestä heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena ollut ilmiö on kuitenkin hyvin laaja ja moniulotteinen. Lisäksi digitalisaatio etenee kovaa vauhtia, ja se muuttaa ja kehittää yhteiskuntaa yhä enemmän. Tämä vaikuttaa myös siihen, että tässä opinnäytetyössä tuotettu tieto ei välttämättä ole enää relevanttia viiden vuoden kuluttua. Tällä hetkellä tekoälyä ja robotiikkaa hyödynnetään jo monilla teollisilla aloilla ja yhä enemmän määrin myös sosiaali- ja terveysalalla (Neittaanmäki ym. 2021). On siis mahdollista, jopa todennäköistä, että tulevaisuudessa digitaidot, digiosaaminen ja digiosallisuus vaatii jatkuvaa uudelleen määrittelyä.

Jatkuva oppimisen ja oman osaamisen kehittämisen tarve, nostaakin keskiöön henkilön valmiudet oppia sekä motivaation ja asenteet oppimista sekä digitalisaatiota kohtaan. Sen sijaan, että tulevaisuudessa keskityttäisiin juuri tiettyjen digitaalisten taitojen opettamiseen, olisikin tärkeämpää pohtia sitä, miten voimme tukea ihmisten oppimisvalmiuksien ja motivaation edistämistä. Onko esimerkiksi iällä, sukupuolella, koulutustaustalla, taloudellisilla resursseilla, toimintarajoitteilla tai käsityksellä itsestä oppijana merkitystä motivaation ja asenteiden näkökulmasta? Vai onko heikko motivaatio seurasta hankalakäyttöisistä digitaalisista palveluista ja ongelman voisi ratkaista yhteiskehittämällä palveluita yhdessä kohderyhmän kanssa?

Digiympäristöt ja -palvelut tulisi suunnitella niin helppokäyttöisiksi, saavutettaviksi ja turvallisiksi, että ne edellyttäisivät mahdollisimman digiosaamista. Tämän edistäminen on julkisten toimijoiden vastuulla ja siitä on säädetty myös digipalvelulaissa (Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019). Lisäksi EU:n saavutettavuusdirektiivin mukaan sähköiset palvelut sekä verkkosivut tulee rakentaa siten, että niitä pystyvät käyttämään myös esimerkiksi henkilöt, joilla on näkövamma (EU:n saavutettavuus direktiivi 2016/2102).

Muuttuva yhteiskunta haastaa yksilön kykyä sopeutua sekä oppia uutta ja kaikilla ei ole tähän tarvittavia edellytyksiä ja voimavaroja. Jotta kuilu digirohkeiden osajien ja osamattomien välillä ei tulevaisuudessa tule kasvamaan, tarvitaan tähän tukea myös yhteiskunnalta. Suomi haluaa olla tunnettu digitalisaation edelläkävijänä, mutta sen tulee olla myös rohkea suunnannäyttävä siinä, kuinka digisyrjäytymistä ennaltaehkäistään ja myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden digiosallisuutta pyritään edistämään. Tasapainoinen yhteiskunnan kehittäminen perustuu sille, että päätöksenteossa ja kehittämisessä otetaan huomioon ihmisten erilaiset lähtökohdat, siksi mahdollisimman moniääninen kehittäminen on tärkeää. Kaikki eivät kuitenkaan saa omaa ääntään kuuluviin, ja vaikka saisi, ei kaikkien äänillä ole valitettavasti yhdenvertaista painoarvoa. Siksi tarvitaan rohkeita toimijoita, jotka pyrkivät edistämään kaikkien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta tässä yhteiskunnassa.

Lähteet

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>. Viitattu 25.3.2023

DVV 2022. Digi- ja väestötietovirasto. Digitaitoraportti 2022. <https://dvv.fi/documents/16079645/141915645/Digitaitoraportti+2022.pdf/4aef7918-6acd-b08b-12fb-f61739b2c8c7/Digitaitoraportti+2022.pdf?t=1669817591546>. Viitattu 4.4.2023

Digi- ja väestötietovirasto. Mitä on digituki. Verkkosivu. <https://dvv.fi/mita-on-digituki>. Viitattu 7.5.2023

Digiohjelman loppuarviointi 2023. Valtiovarainministeriö. <https://vm.fi/documents/10623/30029448/Digiohjelman+loppuarviointi.pdf/21dce815-61a3-9e44-9906-76d30b32705d/Digiohjelman+loppuarviointi.pdf?t=1676273957038>. Viitattu 1.4.2023

EU:n saavutettavuus direktiivi 2016/2102. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2102>. Viitattu 7.5.2023

Heikkilä, Tarja 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi: Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hänninen, R. & Karhinen, J. & Korpela, V. & Pajula, L. & Pihlajamaa, O. & Merisalo, M. & Kuusisto, O. & Taipale, S. & Kääriäinen, J. & Wilska T-A. 2021. Digiosallisuuden käsite ja keskeiset osa-alueet. Digiosallisuus Suomessa -hankkeen väliraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:25. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163036/VNTEAS_2021_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 20.12.2022

Hänninen, R. & Karhinen, J. & Korpela, V. & Pajula, L. & Pihlajamaa, O. & Merisalo, M. & Kuusisto, O. & Taipale, S. & Kääriäinen, J. & Wilska T-A. 2022. Digiosallisuus Suomessa. Toim. Kuusisto, O. & Merisalo, M. & Kääriäinen, J. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:10. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163789/VNTEAS_2022_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.4.2023

Isola, A-M & Kaartinen, H. & Leemann, L. & Lääperi, R. & Schneider, T. & Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163036/VNTEAS_2021_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.9.2022.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus>. 20.3.2023

Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Raine Valli. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kivipelto, Minna 2020. Osallistavaa aikuissosiaalityötä. Osallistavan sosiaaliturvan kunkokokeilun tulokset. Raportti 7/2020. Helsinki. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kyselytutkimus 2022. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Digiosallisuus työllisyyden edistämässä -hanke. Saatavilla osoitteessa <https://www.metropolia.fi/sites/default/files/documents/TKI%20ja%20hankkeet/Kyselytutkimuksen%20raportti%20-%20Digiosallisuus%20ty%C3%B6llisyyden%20edist%C3%A4misess%C3%A4%20hanke.pdf>. Viitattu 23.3.2023

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019. Annettu 15.3.2019 Helsingissä. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>. Viitattu 1.5.2023

Leemann, Lars & Nousiainen, Marko & Keto-Tokoi, Anna & Isola, Anna-Maria 2022. Osallisuuden kokemus aikuisväestössä. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi. Toim.

Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Saikkonen, Paula. Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 1.5.2023.

Metropolia 2022. Miten digitalisaatio haastaa työllistymistä. Blogi. <https://blogit.metropolia.fi/tikissa/2022/09/15/miten-digitalisaatio-haastaa-tyollistymista/>. Viitattu 6.11.2022

Metropolia 2020a. Digiosallisuus työllisyyden edistämässä. Verkkosivu. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hankkeet/digiosallisuus-tyollisyyden-edistamisessa>. Viitattu 6.11.2022

Metropolia 2020b. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta. Verkkosivu. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/innovaatiokeskittymat/asiakaslahtoiset-hyvinvointi-ja-terveyspalvelut>. Viitattu 6.11.2022

Moilanen, Pentti & Rähä, Pekka 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Raine Valli. PS-kustannus: Jyväskylä.

Neittaanmäki, Pekka & Lehto, Martti & Savonen, Matti 2021. Yhteiskunnan digimurros. Jyväskylä: Yliopistopaino. < <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75328/Yhteiskunnan%20digimurros.pdf?sequence=1&isAllowed=y> > Viitattu 3.3.2023.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus Oy. Tallinna.

Nussbaum, Martha 2021. Creating Capabilities: The Human Development Approach. https://books.google.fi/books?id=c_1YRJFIQAC&printsec=frontcover&hl=fi&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. Viitattu 25.4.2023

Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Yläne, Sari & Paavilainen, Eila 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.

Sen, Amartya 2001. Development as freedom. Oxford New York: Oxford University Press. <https://archive.org/details/developmentasfre00sena/page/290/mode/2up>. Viitattu 25.4.2023.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidm45949345681408> Viitattu 1.9.2022

STM 2021. Sosiaali- ja terveysministeriö. Megatrendit vaikuttavat sosiaali- ja terveyspolitiikkaan. Verkkosivu. <https://stm.fi/megatrendit>. Viitattu 2.1.2023.

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 21.4.2023

TENK 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 21.4.2023

Termipankki. Heikossa työmarkkina-asemassa oleva henkilö. <https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/heikossa%20ty%C3%B6markkina-asemassa%20oleva%20henkil%C3%B6>. Viitattu 7.5.2023

The Digital Economy and Society Index 2022. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-digital-public-services>. Viitattu 23.4.2023.

THL a. Osallisuusindikaattori. Verkkosivu. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>. Viitattu 28.2.2023

THL b. Osallisuuden edistäminen. Verkkosivu. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>. Viitattu 10.9.2022

THL 2023. Digiosallisuuden edistäminen. Verkkosivu. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/digiosallisuuden-edistaminen#Mihin_digiosallisuuden_edist%C3%A4misell%C3%A4_pyrit%C3%A4nC3%A4n. Viitattu 20.2.2022.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.

Valtioneuvosto 2022. Valtioneuvoston selonteko: Digitaalinen kompassi. Helsinki.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164429/VN_2022_65.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 1.5.2023.

VM 2021. Valtiovarainministeriö. Digitalisaation edistämisen ohjelma. <https://vm.fi/digitalisaation-edistamisen-ohjelma>. Viitattu 2.1.2023.

VM 2020. Valtiovarainministeriö. Suomalaisten digitaidot ovat suurimmaksi osaksi hyvällä tasolla – digitaitokartoitus nosti esiin myös huolenaiheita. https://valtioneuvosto.fi/10623/suomalaisten-digitaidot-ovat-suurimmaksi-osaksi-hyvalla-tasolla-digitaitokartoitus-nosti-esiin-myos-huolenaiheita?languageId=fi_FI. Viitattu 2.1.2023

Liitteet

Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS**21.3.2023****Tutkimuksen nimi:** Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa**Tutkimuksen toteuttaja:**

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy

Anniina Niemelä

Puh. + 358

Sähköposti: anniina.niemela@metropolia.fi**Tutkinto-ohjelma ja korkeakoulu:**

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosionomi (AMK), Metropolia Ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön tiedot, tutkimussuunnitelma ja aineistohallintasuunnitelma**Kysymyksessä on:** AMK-opinnäytetyö**Opinnäytetyön nimi:** Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa**Opinnäytetyön tavoite:**

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemukselle.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaalisten välineiden, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.

Opinnäytetyön yhteistyökumppani ja heidän yhteystietonsa:

Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hanke

Janett Halonen

Puh. +358

Sähköposti: janett.halonen@metropolia.fi

Katriina Rantala-Nenonen

Puh. +358

Sähköposti: katriina.rantala-nenonen@metropolia.fi**Opinnäytetyön valmistumisaikataulu:**

Opinnäytetyö valmistuu 8.5.2023 mennessä, jolloin se julkaistaan avoimessa Theseus-tietokannassa.

Opinnäytetyön eettiset kysymykset:

Tutkimuksen eettisenä lähtökohtana on opinnäytetyön tekijän aito kiinnostus uuden informaation tuottamiseen. Opinnäytetyössä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tutkimuseettisiä periaatteita. Opinnäytetyön tekijä on sitoutunut noudattamaan yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta työssä sekä tulosten tallentamisessa ja esittämisessä. Työssä sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä avoimuutta tulosten julkistamisessa.

Opinnäytetyön toteutustapa:

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena haastattelututkimuksena. Menetelmällisinä valintoina toimivat aineistonkeruussa teemahaastattelu sekä aineiston analysoinnissa sisällönanalyysi. Tutkimuksen tulokset raportoidaan opinnäytetyössä, joka julkaistaan avoimessa Theseus-tietokannassa.

Henkilötietojen käsittelytapa opinnäytetyössä:

Tässä opinnäytetyössä käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on opinnäytetyöntekijä ja Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hanke.

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Tiedon käsittelyyn sisältyvään luottamuksellisuuden ja tunnistetietojen hallinnoimisen eettiseen sekä tieteellisesti oikeaoppiseen toteutumiseen opinnäytetyössä käytetään Metropolian tarjoamia ohjelmistoja ja lomakkeita, mitkä on hyväksytty tai laadittu TENK:n ohjeistuksen perusteella. Ohjelmistot ovat tietosuojattuja sekä ne on hyväksytty turvallisiksi alustoiksi säilyttää, siirtää ja tuottaa tietoa. Haastateltavien suostumuslomakkeet toimitetaan heti suostumuksen antamisesta Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hankkeen projektipäällikkö Janett Haloselle suljetussa kirjekurossa, joka säilyttää lomakkeet kuluvalvotussa lukollisessa kaapissa. Projektipäällikkö Janett Halonen vastaa lomakkeiden hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua. Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi:

Janett Halonen

Organisaatio: Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hanke

Puh. +358 /

Sähköposti: janett.halonen@metropolia.fi

Opinnäytetyön ohjaaja ja hänen yhteystietonsa:

Katja Ihamäki

Puh. +358

Sähköposti katja.ihamaki@metropolia.fi

Tiedote tutkimuksesta

Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemukselle. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa *Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä* -hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Pehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta oikeuksiinne tai kohteluunne millään tavalla. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näyttöjä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemukselle. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa *Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä* -hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.

Tutkimuksen toteuttajat

Opinnäytetyön toteuttaa Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomi AMK-opiskelija Anniina Niemelä. Opinnäytetyön ohjaajana toimii sosiaalialan lehtori Katja Ihamäki.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke. Hankkeen toteuttaa Metropolian Ammattikorkeakoulu yhteistyössä Sosped-säätiön kanssa. Hankkeen kohderyhmänä ovat heikommassa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt, muun muassa päihde- ja mielenterveyskuntoutujat ja heidän kanssaan toimivat kolmannen sektorin työllisyyttä edistävät toimijat ja työntekijät. Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat Eskot ry ja Vates-säätiö.

Hankkeen toteutusajankohta on 1.10.2021- 31.8.2023. Hankkeen projektipäällikkönä toimii Janett Halonen. Hanke rahoitetaan osana Euroopan unionin Covid-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia ja sen rahoittaa Euroopan unionin sosiaalirahasto.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää osallistumista yhteen haastatteluun, joka kestää kokonaisuudessaan noin 30min. Haastattelussa kartoitetaan teemakysymysten pohjalta haastateltavan omia kokemuksia, joten haastatteluun ei tarvitse etukäteen valmistautua.

Tutkimukseen pyritään saamaan mahdollisimman monta haastateltavaa ja kaikki haastattelut pyritään suorittamaan yhden viikon aikana. Haastattelut voidaan toteuttaa sovitusti paikan päällä Kuntoutussäätiön tiloissa, etäyhteydellä Zoomin välityksellä tai puhelimitse.

Tutkimus toteutetaan laadullisena haastattelututkimuksena. Haastattelu äänitetään Microsoftin puheentallennus sovelluksella tutkimusaineiston keräämistä varten. Äänitetty aineisto litteroidaan, jonka jälkeen aineisto analysoidaan sisällönanalyysin avulla. Analysoidun aineiston pohjalta pyritään samaan vastauksia tutkimuskysymyksiin ja siten tuottamaan tietoa tutkimuksen toimeksiantajan käyttöön. Kaikki kerätty aineisto hävitetään puolen vuoden kuluttua tutkimuksen toteuttamisesta.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi. Tutkimuksen tavoitteena on siten parantaa tutkimuksen kohderyhmään kuuluvien henkilöiden asemaa ja ehkäistä digisyrjäytymistä.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet

Tutkimuksesta ei aiheudu haittaa tai epämukavuutta tutkittavalle. Tutkimus toteutetaan tutkittavaa kunnioittaen ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on osa opinnäytetyötä, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa. Sen lisäksi tutkimustuloksista tiedotetaan mahdollisesti myös osana Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanketta.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, jos tutkimuksen suorittaja sairastuu äkillisesti tai jostain muusta syystä työ- tai toimintakyky muuttuu siten, että tutkimus täytyy keskeyttää.

Muussa tapauksessa, tutkimus päättyy tutkimussuunnitelman mukaisesti 8.5.2023 mennessä ja tutkimustulokset julkaistaan osana opinnäytetyötä Theseus-tietokannassa.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle Anniina Niemelälle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyöntekijä

Nimi: Anniina Niemelä

Puh. +358

Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Lehtori

Nimi: Katja Ihamäki

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / yksikkö

Puh. +358

Sähköposti: katja.ihamaki@metropolia.fi

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia Ammattikorkeakoulu	☐	
Toimeksiantaja	X	Toimeksiantajan nimi: Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä -hanke, Janett Halonen.
Muu yhteistyötaho	☐	
Opinnäytetyöntekijä	X	Anniina Niemelä

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Henkilötietojen käsittelytapa opinnäytetyössä:

Tässä opinnäytetyössä käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on opinnäytetyöntekijä ja Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hanke.

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Tiedon käsittelyyn sisältyvään luottamuksellisuuden ja tunnistetietojen hallinnoimisen eettiseen sekä tieteellisesti oikeaoppiseen toteutumiseen opinnäytetyössä käytetään Metropolian tarjoamia ohjelmistoja ja lomakkeita, mitkä on hyväksytty tai laadittu TENK:n ohjeistuksen perusteella. Ohjelmistot ovat tietosuojattuja sekä ne on hyväksytty turvallisiksi alustoiksi säilyttää, siirtää ja tuottaa tietoa. Haastateltavien suostumuslomakkeet toimitetaan heti suostumuksen antamisesta Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hankkeen projektipäällikkö Janett Haloselle suljetussa kirjekuoressa, joka säilyttää lomakkeet kuluvalvotussa lukolisessa kaapissa. Projektipäällikkö Janett Halonen vastaa lomakkeiden hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua. Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä.

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi:

Janett Halonen

Organisaatio: Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hanke

Puh. +358

Sähköposti: janett.halonen@metropolia.fi

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Tutkimuksessa kysytään tutkittavan nimi, sähköpostiosoite tai puhelinnumero. Tutkittavan henkilötiedot pseudonymisoidaan ja suojataan peitenimillä. Aineiston keräämisen jälkeen tutkittavien yhteystiedot säilytetään erillään aineistosta. Haastattelussa tallentuu haastateltavan ääni. Nauhoite säilytetään ja sitä käsitellään hyvien tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti ja tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Tutkimuksen toteutuksessa hyödynnetään Metropolian sähköpostijärjestelmää, tarvittaessa Zoomia etähaastatteluja varten, Office365 -työkaluja (mm. Word, Excel) aineiston käsittelyä varten

sekä Metropolian verkkolevyasemaa aineiston tallentamista varten. Edellä mainitut työvälineet ovat Metropolian hyväksymiä ja tietoturvallisia.

Työvälineiden käyttö on suojattu Metropolian käyttäjätunnuksella sekä salasanalla.

Haastateltavien suostumuslomakkeet toimitetaan heti suostumuksen antamisesta Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä- hankkeen projektipäällikkö Janett Haloselle suljetussa kirjekuoressa, joka säilyttää lomakkeet kuluvalvotussa lukollisessa kaapissa. Projektipäällikkö Janett Halonen vastaa lomakkeiden hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on tuottaa tietoa Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä - hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaitojen, digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi.

Haastatteleamalla kohderyhmään kuuluvia henkilöitä saamme tärkeää tietoa heidän kokemuksistaan. Tämän tiedon avulla on mahdollista kehittää ratkaisuja, jotka vastaavat tarvetta entistä paremmin ja siten ehkäisevät digisyrjäytymistä.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilötietojen käsittelyperusteena on tässä tutkimuksessa suostumus, kun kyseessä on opinnäytetyö.

Tutkimuksen kesto-aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimus kestää 8.5.2023 asti. Opinnäytetyön valmistuttua henkilötiedot hävitetään.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta muille kuin yhteisrekisterin jäsenille eli tässä tapauksessa opinnäytetyön tekijälle sekä toimeksiantajalle.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä/siirretään EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä.

Kun käsittelyperusteena on suostumus, niin rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne

- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksittäisille tutkittavalle annetaan peitenimi tai koodi ja häntä koskevat tiedot säilytetään siten tutkimusaineistossa. Aineisto analysoidaan koodattuna ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman lisätietoja. Lisätiedot, jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa, säilytetään erillään tutkimusaineistosta eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä näytteitä säilytetään tieturvallisesti Metropolian verkkolevyasemalla puoli vuotta opinnäytetyön valmistumisesta ja haastateltavien suostumuslomakkeet hävitetään heti opinnäytetyön valmistuttua.

Kerättyjä tietoja ei käytetä muihin tarkoituksiin kuten muihin tutkimuksiin myöhemmin.

Suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

1(2)

Tutkimuksen nimi:

Digikoulutuksen merkitys digiosallisuuden kokemuksen vahvistamisessa

Tutkimuksen toteuttaja:

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy

Anniina Niemelä

Puh.

Sähköposti

Opinnäytetyön ohjaava opettaja:

Katja Ihamäki

Puh.

Sähköposti katja.ihamaki@metropolia.fi

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää, mikä merkitys digikoulutuksella on digiosallisuuden kokemukselle. Tutkimuksessa tuotetaan tieto *Digiosallisuus työllisyyden edistämisessä* -hankkeen käyttöön, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden digisyrjäytymiseen ja sen uhkaan heikkojen digitaalisten välineiden ja tuen puutteen vuoksi. Hankkeen toteuttaa Metropolian Ammattikorkeakoulu yhteistyössä Sosped-Säätiön kanssa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimukseen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.